

ڪامريڏاا نال ٽرڊياا

ارون دهتي رائے

لوڪ بولي اُنٽها: مقصود نايب

کامریڈاں نال ٹردیاں

پندھ ورتی

ارون دھتی رائے

انگریزیوں پنجابی

مقصود ثاقب

سچیت

COMRADAN NAAL TURDEAN

A Travelogue by
ARUNDHATI ROY
Punjabi Translation
Maqsood Saqib

سبھے حق سچیت کتاب گھر دے را کھویں

پور پہلا

فروری 2011

کھ مورت: ارون دھتی رائے

کھ پتا: پنجم

ISBN: 978 - 969 - 577 - 026 - 9

سچیت کتاب گھر

11- شرف مینشن، 16- کونینز روڈ، چوک گنگارام، کتاب گلی 1، لہور

فون: 36308265 042 ای میل: suchet2001@yahoo.com

ویب سائٹ: www.puncham.com

چھاپے خانہ: شرکت پریس، لہور

وچلے ہندوستان دے دنتے واڑا جنگل فوج رنگیاں پلساں نے گھیرے ہوئے نیں۔ ہندوستانی ریاست آپنے سبھ توں وڈے اندر دے دھڑ کونال جنگ وڈی کھلوتی اے۔ جنگلاں وچ آؤن جان دی مناہی اے۔ باہر اندر موت دا پہرہ اے۔ اکلے ارون دھتی رائے ای لکھیار نیں جیہڑے ایہناں جنگلاں دے دھر اندر حیاتی دا جنگ لڑدے چھانیاں تیک پیجے اوہناں دا احوال دیکھیا سُنیا تے ویہار دھارے وچ پرت کے پوری دُنیا نوں لکھ پڑھایا۔ اج ارون دھتی رائے نوں دنتے واڑے دا دورہ کیتیاں ورھایا ہند اے۔ ایس سارے ویلے وچ کوئی ہور لکھیار ایس پنڈھ پیا ہووے سُنن گنن وچ نہیں آیا۔ دنتے واڑا جنگل ٹاہری بند پُران واسیاں دی جُوہ نیں۔ ایہناں دی اک وڈی گنتی ہتھیار بند ہو کے ریاستی پر بندھ دے بھوئے چڑھائے دھاڑا گیراں تے دھر واناں توں آپنے لوکاں دا بچاء پئی کر دی اے۔ ارون دھتی رائے دی ایہہ پنڈھ ورتی پہلی وار آؤٹ لگ، دلی وچ چھپی۔ پاکستان ایہہ انگریزی اخبار ڈان نے چھاپی۔ گھسواں جیہا ترجمہ لہور دی اک اُردو اخبار وچ وی چھپیا۔ مہینہ وار پنچم نے ایہہ لکھت انٹرنیٹ توں لئی تے ایہہ اپنجابی اُلٹھائیاں لڑیاں وچ ورتایا۔ ایہہ اُلٹھایا ای ہُن سبھناں دے آکھن تے اک ہتھ ورتاندے پئے آں۔

بُوہے تھلیوں مہر بند لفافہ اڈول ای اندر گھس آیا۔ ٹائپ کیتیاں سطر اں نے ”بھارت دے سبھ تھیں بھارے اندر وکے دھڑ کو“ نال میری ملنی پکی کر دتی۔ مہینیاں توں ایسے اڈیک بچ ساں۔ دتے ہوئے دو دناں اندر مستھیاں چونہ گھڑیاں بچ کسے اک گھڑی میں دنتے واڑا، چھتیس گڑھ دے ماں دنتیش وری مندر ہوناسی۔ دناں تے ویلے دی ایہہ گھل موسمی خرابے، پیسچراں، سڑک اڑتلاں، بساں ٹرکاں دی ہڑتال تے کسے وی مند بھاگی نوں کھ رکھدیاں دتی گئی سی۔ سطر اں وچ لکھی سی: ”لکھیار کول کیمرا، کھوپا ہووے تے متھے اُتے ملک۔ اگل وانڈھیے دے سر ٹوپی، ہتھ، آؤٹ لُک، داہندی پراگاتے کیلے ہوسن۔ سنجان بول ہوسن، نمشکار گرو جی۔“

نمشکار گرو جی۔ مینوں اچنھاسی، اگل وانڈھی یا سو اگتی جے کسے جنے داسو بچ کے آیاتاں پھیر مینوں تاں نقلی مچھان وی چاہیدیاں ہوسن۔ دنتے واڑا دیاں کئیں پچھاناں نیں: ایہہ بھارت دے دُھر اندر سرحدی قصبہ اے۔ لڑائی ساری دا دُھر ایہتھے اے۔ چلن ایہتھوں داسارا ای پُٹھا اے۔ پلس وردی چھڈ گئی اے نابرو وردی بچ ہوندے نیں۔ جیل دروغہ تڑیا یا اے قیدی جیلوں باہر نیں (دو سال پہلاں پُرانی جیل دا کوئی ترے سو قیدی نس گیا سی)، بے پت کیتیاں جنیاں پلس دی پکڑ بچ نیں پت لاسنے بزائیں تقریراں کردے و تدے نیں۔ اندر اوتی دریا دے پار اُردو ماؤ کسٹاں داراج اے۔ پلس ایس علاقے نوں ”پاکستان“ آکھدی اے۔ پنڈٹن سرائیں جنگلاں وچ لوکاں دا کرسٹ پیا اے۔ بال پڑھن دی تھاں کھڈ کل ہو

گئے ہیں۔ جنگل دے سوہنے سستھرے پنڈاں وچ سکولاں دیاں یکیاں اُساریاں یا تاں بمباں
 گولیاں نال ملبہ ہونیاں پمیاں نہیں یا پلساں تلی بیٹھیاں نہیں۔ جنگل وچ چھڑی خونی جنگ اُتے
 بھارتی سرکار مان متی وی اے تے پچی وی اے۔ آپریشن گرین ہنٹ مندی وی اے، نکردی
 وی اے۔ بھارت دا گھر وکا وزیر پری چدمبرم آکھدا اے گرین ہنٹ ناں دی کوئی شے ای نہیں،
 ایہہ نری میڈیا گھڑت اے۔ تاں وی ایہدے لئی ڈھیراں روپیہ رکھیا جاندا اے تے ہزاراں
 سپاہی لائے ہلائے جانداں۔ جنگ دا پڑ بھاویں وچلے بھارت دے جنگل ای نہیں پر
 ایہدے گھمبیرے اسان وی بھوگئے ہیں۔

جے بھوت پریت کسے مرگ گئے جی یا شے دی بھٹندی رُوح ہوندے میں تاں جنگل نوں
 تروڑ کے لنگھدی چو پٹی سڑک پڑائیاں دے مقابلے تے نو یکل بھوت پریت اے جیہڑا دیہہ
 تیاگ توں پہلاں ای بھٹکیں پے گیا اے۔

جنگل وچ لڑ دیاں دھڑاں کسے تول وی سانویاں یا وتر نہیں۔ اک پاسے لوہڑاں دا فوجی ٹل
 اے -- روپے پیسے، داڑو سکے، خبر وسیلیاں تے اٹھدی جگت طاقت دے گھمنڈ نال جڑیا
 مڑھیا۔ دُوجے پاسے پینے پنڈاں وسی نہیں ریتل ککھ کائیاں 1 والے تے اوہناں کچھ گیبہ گج
 پریرنا پیچے ماؤنسٹ چھانیاں دی لڑاک سُنہج 2، جیہدی ہتھیار و ویہر پیڑھو پیڑھی ٹری
 آوندی اے۔ ماؤنسٹ چھانے 3 تے سرکاری فوجی پُرانے ویری نہیں۔ ایس توں پہلاں وی
 کنیں وار خونی بھیڑ ہوئے نہیں ایہناں دے: 50 وچ تلنگانے، 60--70 دے دھا کے
 لہندے بنگال، بہارتے آندھرا پردیش دے علاقے سری کاکولم، مڑ 80 توں لے کے ہُن

1- ککھ کانے: نما نے ہتھیار۔ 2- سُنہج: تنظیم، جتھے بندی۔ 3- چھانے: چھاپہ مار۔

تائیں آندھرا پردیش، بھارتے مہاراشٹر ایہناں دا بھیترا لگا ہو یا اے۔ ایہہ اک دوجے دے داء پیچھاں تے لڑن ڈھنگ دے بھیتی تے جائو نہیں۔ ہر واری انج ای جا پیا اے جیوں ماؤنٹس زبرے ہرے ای نہیں سگول اکا ای صفا چٹ ہو گئے نہیں۔ ہر وار اوہ مڑاٹھے نیں پہلاں توں کتے سنگھنی سُنھج نال، سرڑی تے اُدی ہو کے۔ انج اک واری پھیر چھتیس گڑھ، جھار کھنڈ، اُسیہ تے لہندے بنگال دے کھنچ 1 بھر پور جنگلاں وچ نابری پسری پئی اے۔۔۔ ایہہ سارا لما چوڑا تپہ جے بھارت دے لکھاں ٹابری والاں دی جنم بھوئیں اے تاں راس وال گٹ دیاں رالاں وی ایسے آتے پیاں ڈگدیاں نیں۔

بھارتی لوکاں بھانے جنگلاں وچ حکومت نال زماؤنٹس ای پئے لڑدے نیں۔ اوہ چونانوں کھیکھن بازی تے اسمبلیاں نوں سور واڑا جو آہندے نیں۔ ایس کر کے اوہو ای بھارتی ریاست مودھی مارن لئی جنگ پئے کردے نیں۔ لوکاں نوں و سریا پیا اے جو وچلے بھارت دے ٹابری وال لوکاں دی نابری ریت تاں ماؤتوں وی صدیاں پہلاں دی اے۔ اوہ جُگاں بدھی کھلوپ 2 لڑے نہ ہوندے تاں انج جیوندے وی نہ لہندے۔ ہو، اوراؤں، کول، سنھتال، مُنڈا، گونڈ ٹا بریاں نوں انگریزاں، زمینداراں تے شاہوکاراں کھیں وار بے کرک پیڑیا، ہزاراں کوسے پر اوہناں نہ کدیں کسے دی جت منی نہ کدیں اپنا صدق ہاریا۔ ازادی نگروں وی پہلی نابری دا وچٹھ ٹا بری وال وسوں ای سی۔ ایہہ نابری لہندے بنگال دے نکسل باڑی پنڈ وچ ہوئی۔ ایہدے توں نکسلی آل ٹری تے ایہو ماؤنٹس وی اکھوائی۔ نکسلی سیاست ٹا بری ویہر نال گتی اے۔ ایس کر کے ایہدے گھلیار اکو ویلے ٹا بری وال وی نیں تے نکسلی

1- کھنچ: معدنیات، دھاتاں۔ 2- کھلوپ: لگاتار، وگ تگ۔

دی۔ ناہریاں وچوں لوہے لاکھے لوکاں دے لوء پنگرے نیں۔ اہیناں لوکاں نون بھارتی حکومت نے پورے متے نال اپنے ورت ورتارے وچوں بھٹی رکھیا اے۔ 1950 وچ بھارتی دستوری منظوری دا دن ناہری وال لوکاں لئی حشر دیہاڑسی۔ ایس کالونی گیر کھت نے ناہری وال علاقیاں دی مالکی بھارتی سرکار دے نایس لادتی۔ ناہری وال راتورات اپنی ای دھرتی اتے پری واس ہو گئے۔ اپنے جنگلاں دی قدرتی پیداوار اتے اوہناں دا پیڑھیاں پرانا حق کھنچ گیا۔ اوہناں دا جیون ای اپرادھ ہو گیا۔ دستور واناں نے ایس جنگل واس خلقت نون ووٹ پاؤن دا حق تال دے و تاپر ایہدے وٹے اوہناں دی روزی روٹی تے مان مریدا بھڑٹ لئی۔

ناہری والاں دا سبھ کجھ کھوہ کھس کے حکومت نے اوہناں نون متھاجی تے ٹھروں دے چلھن وچ گھار دتا، تے مڑ آپ چوڑی کنگالی نون ای بے ترس ہو کے اوہناں دے برخلاف ورتن لگ پئی۔ ناہری والاں دی کھریڑ حکومت دا نیت دا بیچا بن کھلوتی۔

بٹھاں (واہاں، ڈیماں)، سنجائی تیاں تے کھاناں لئی حکومت آئے دن لوکاں نون نتھاویاں کرن لگ پئی۔ آکھیا ایہو جاندا ای ناہری وال لوکاں دی بھٹ ڈھوا کے اوہناں نون اپنی سماجی ورتن وچ لیاوندے پئے ہاں تال جو اوہ وی اجوکی اُساری دا سواد چکھ ویکھن۔ بھارت دی ایس اجوکی اُساری پاروں ملک دی لکھاں کروڑاں ابادی دا نہ گھر رہیا اے نہ گھاٹ۔ تن کروڑ خلقت تال نری بٹھاں ای اجاڑ دھری اے۔ ایہدے وچ گھنی گنتی ناہری وال لوکاں دی اے۔ حکومت جدوں وی ناہری والاں دی بھلیائی دی گل چھوہے تال سمجھو لوکاں دے بھاء دی شامت آن لگی اے۔

گھر وکے وزیر پی چدمبرم نوں اہنہنیں دِ نئیں ٹابری والاں دا چوکھا ای ہج جا گیا ہو یا اے۔ اوہنوں ٹابری وال لوکاں دے عجائب گھر، متل وِج جین دا دکھ لگا ہو یا اے۔ اوہ اہنہنوں نوں ایس کھویوں کڈھنا چاہند اے۔ اوہدا ایہہ ہج اودوں کیوں نہ جا گیا جدوں اوہ راس وال کپنیاں دی وکیلی کردا سی؟ پر نہیں، ایہہ ہج جاگن دا ویلا تاں ہن ای آیا سی --- پچھلے پنجواں ورھیاں وِج چھتیس گڑھ، جھار کھنڈ، اڑیسہ تے لہندے بنگال دیاں حکومتاں نے رسواں جٹاں نال سٹیل ملاں، ایلومینیم فیکٹریاں، بجلی گھراں، بٹھاں (ڈیمیاں) تے کھاناں دے ارباں ڈالر دے سیٹلٹے اقرار نامے کیتے نیں۔ ہن ٹابری وال آپنیاں جُو ہواں چھڈن تاں اہنہنوں اقرار نامیاں توں دولتوں دے مینہہ ورھن۔ جنگ بنا کیوں سرے۔ تے جنگ لا دتی نیں۔

لوک راج دا ہٹا کرن والا ملک جدوں اپنے ای لوکاں اُتے فوجاں چاڑھدا اے تاں جنگ دی کڑائی دا اوہلا نہیں رہندا۔ لوک ویہر کئی کوکاڈھ کڈھ جاسی؟ اہنہنوں کاڈھ کڈھنی چاہیدی اے کہ نہیں؟ ماؤنٹس کون نیں؟ زے برا جاوان؟ ہنڈی چھجی وچا رواہ وی پٹھ لاکے ات پچھڑے جنگل وایاں نوں اٹک آہرے نہیں نیں لایا ہو یا؟ پہلیاں کیتیاں مھل گئے نیں؟ ہتھیار بند گول وواں دا اُلٹ نہیں ہوندا؟ ٹابری وال وسوں حکومت تے ماؤنٹساں دے دو پڑاں وچکار نہیں آگئی؟ ماؤنٹس تے ٹابری وال دووکھ وکھ دھراں نہیں؟ اہنہنوں دے ہت رل گئے نیں؟ اک دُوجے توں کجھ سکھیا اے اہنہنوں؟ اک دُوجے دا کوئی پوکھا لیا نیں؟ میرے رُنون اک دن پہلاں میری ماں مینوں کہن لگی، ”میں سوچنی آں ایس ملک نوں ہن اُتھل دی ای لوڑاے۔“

انٹرنیٹ توں میں اک مضمون پڑھیا اے، ایہدے وچ کھیا اے اسرائیل دی موساد بھارتی پلس دے تریہہ وڈے افسراں نوں چونویں قتلماں دا ول پئی سکھاندی اے تاں جو ماؤکشاں دی اگوائی کرن والا کوئی نہ رہوے۔ اخباراں وچ اسرائیل توں لیزر رینج فائینڈرز، تھرمل امیجنگ سنڈرتے ہناؤڈاک اڈن والے ڈرون لین دیاں خبراں وی آئیاں نیں۔ ایہہ سارے ہتھیار امریکی فوج دے من بھاندے نیں۔ ہُن ایہناں ات ڈاڈھے ہتھیاراں نال ایہتھے نمائی خلقت دی تباہی لاہی جاسی۔

رائے پورتوں دتے داڑا تائیں ماؤکسٹ روگ دے علاقے وچوں لنگھن تے دس گھنٹے لگدے نیں۔ روگ ایویں بے دھیانا ورتیا لفظ نہیں۔ ایہہ چھوت دی بیماری دی دس پاوند اے تے تہانوں پتہ اے بیماری مُکائی پیندی اے۔ ایہدے جراثیماں دابی مارنا پیندا اے۔ ماؤکسٹ اک نہیں چھڈنا چاہیدا۔ انج کیڈے ملکڑے ڈھنگ نال قتلماں بولی ساڈی ارتھالی چ دھاندی پئی اے۔

جرنلی سڑک نوں بچان لئی دوہیں پاسیں تھوڑا تھوڑا علاقہ فوجاں کول اے۔ رہندے سارے جنگل اُتے داداراج اے: بھرپے دا، کامریڈاں دا۔

رائے پوروں باہر نکلیاں مینوں ویدانت کینسر ہسپتال دا اجگاہ بورڈ وکھالی دتا۔ ویدانت اوہا کپہنی اے جیہدے کدیں گھر وکے وزیر صاحب وکیل ہو یا کر دے سن۔ اُڑیہ وچ ویدانت کپہنی باکسائٹ کھنن دے نال نال اک یونیورسٹی وی پان ڈڑھی اے۔ ایہہ ہے اوہ چترائی جیہدے نال ایہہ رسوال کپہنیاں ساڈے دلاں دماغاں نوں سٹھدیاں پمیاں نیں۔ ایس کھنن: کھان پٹن، کھنچ کڈھن۔

چترائی نوں ”راسوال سماجی وائل“ دا اچھاڑ چاڑھیا جاندا اے۔ این ٹی راؤ اک پُرانا ڈ وزیر
 فلماں بچ کم کردا ہوندا اسی۔ بڑی ڈھم سی اوہدی سانگ کاری دی۔ فلماں ہونڈیاں سن تیگلو
 کہاناں اُتے بنیاں۔ اوہ اکو فلم وچ نیک وی ہوندا اسی تے بدوی۔ ایہو کم ایہہ کھنوار کُنپنیاں پئیاں
 کردیاں نیں۔ ”راسوال سماجی وائل“ بھارتی کھنچ کھاتے وچ ہونڈی مالی کھوہ دھر ودی اوٹ بنی
 ہوئی اے۔ ہُن جیہی ای چھپی کرناٹک لوک یکت رپورٹ دسدی اے نجی کُنپنی دے کھنے
 کچے لوہے دے اک ٹن اُتے حکومت 27 روپے لینڈی اے تے کُنپنی ایسے اک ٹن دا 5000
 روپیہ وڈی اے۔ باکسائٹ تے ایلومینیم کھاتے وچ ایہہ پاڑ ایس توں وی کتے وڈا اے۔
 جانے چٹے دن ارباں ڈالر چوری پیا ہوندا اے۔ ایس پیسے نال چوناں، حکومتاں، ججیاں،
 اخباراں، ٹی وی چینلاں، این جی اوواں تے مشہوری ایجنسیاں سارا کُجھ ای ٹل لے کے کھیسے
 پایا جاسکدا اے۔ ایہتھے او تھے کینسر ہسپتال اُسارن تاں شے ای کوئی نہیں؟

چیتے نہیں میں چھتیس گڑھ حکومت دے اقرار نامیاں دی سرنامی وچ ویدانت داناں وی پڑھیا
 سی کہ نہیں؟ پر مینوں ایہہ چانن سر پر ہو گیا اے جو کتے کینسر ہسپتال ہے تاں او تھے پک نال
 سچے کھبے باکسائٹ دے پہاڑ لکے ہوئے نیں۔

ساڈے راہ وچ کانکیر آیا۔ ایہتھوں دے پلس سکول دا بڑاناں اے۔ ایہہ سکول بریگیڈ میری
 کے پونوار چلاند اے۔ اوہدا کم اے کھاؤ تے ڈھد پلسیاں نوں چھانے مارن دی جاج سکھانا۔
 ایس پلس سکھائی سکول دالعرہ ”چھانے مارن لئی آپ وی چھانے بنو“ پڑیاں اُتے موٹا موٹا
 وائل: ذمے واری۔ کھنوار: کھاناں پٹن والیاں۔ کھاتہ: محکمہ، بھاگ۔ کھنے: پٹے۔

سرنامی: فہرست۔ ڈھد: مُٹاپے نال آتر ہوئے۔ چھانے: چھا پھار۔ پڑیاں: چٹاناں۔

کر کے لکھیاً دسد اے۔ ایہتھے سپاہیاں نوں تر کھا دوڑن، رُکھاں اُتے چڑھن، ہیلی کاپٹر اں توں چھالاں مارن، گھوڑ سواری کرن، سب کھان تے جنگل وِچ گزران دا ول دسدے نیں۔ بریگیڈیئر لٹ بھونڈاں نوں ات چکاں نال لڑن دی جاچ سکھان تے بڑا بھنڈا اے۔ ایس جنگی سکول توں ہر چھ ہفتیاں مگروں اٹھ سو پلسیا تیار ہو کے نکلد اے۔ پورے بھارت وِچ انج دے 20 ہور سکول بنائے جانے نیں۔ ایہتھے پلس ہولی ہولی فوج بندی جاندی اے (کشمیر وِچ ایہدا اُپٹھ اے، اوہتھے فوج نے پلس دا کم سانجھ لیا اے) ہے نا پٹھی گنگا وگن والی کار۔ پر جیویں وی اے، مارنا تاں وچارے لوکاں نوں ای اے۔

سوتا ہو گیا سی۔ پورا جگدال پورشتا ہو یا سی۔ جاگدے سن تاں راہول گاندھی دے وڈے وڈے بورڈ، جینہاں اُتے اوہ گبھر و میل نوں کانگرس وِچ رلن لئی پیرن لگا ہو یا سی۔ راہول گاندھی اپہناں کجھ مہینیاں وِچ ایہتھے دو پھیرے مار گیا سی۔ پر جنگ بارے اوہ اک لفظ نہیں سی بھٹیا۔ بھارتی ریاست دارانج کمار اجیے ویلے جنگ دی گل نہ کر کے آپنے آپ نوں ”سلوا جدم“ دے کالے کارنیاں توں اٹنک دسنا چاہوندا سی۔ سلوا جدم پنڈاں وچوں جھولی چک اکٹھے کر کے بنائی ہوئی حکومتی ملیشیا اے۔ ایہدی واگ ڈور کانگرس دے ایم ایل اے مہندرا کرما دے ہتھ اے۔ جدمیاں نے لوکاں نال بڑے دھر و کیتے نیں، جنیاں دیاں پتاں رولیاں نیں، پنڈاں دے پنڈاں ہے نیں، لوکاں دی وڈھ ٹک کیتی اے تے ہزاراں پنڈاں واساں نوں اوہناں دیاں تھاداں توں نتھاواں کیتا اے۔ ایس کر کے راہول گاندھی نے آپنی مشہوری چوہتل دے کول نہیں پھٹکن دتے ایہہ جدمی۔

میں ماں دنتیش وری مندر پہلے دن پہلے ویلے ای اپڑ گئی۔ کیرہ تے جھوٹا جیہا کھوپا پھڑی، متھے

اُتے لال دُھوڑے دائیکہ لائی۔ کوئی جانو ویہندا تاں ہس ہس نلیٹ ہو جاندا۔ جھٹاپٹ اک منڈا آگیا۔ سر ٹوپی، کنڈ بستہ۔ ہتھ دوویں ویہلے۔ نہ ہندی ”آوٹ لگ“ نہ کیلیاں دائنگر۔ چلک سی نہواں اُتے لال نو نہہ پالش دی۔ نیڑے ہو کے بولیا، ”تساں جانائے میرے نال؟“ کوئی ”نمشکار گرو جی“ وی نہیں سی۔ سُبھے نہ کیہ آکھاں۔ بوجھے چوں اک سٹا کاگت کڈھ پھڑا یوس۔ کھہیا ہووے: آوٹ لگ نہیں ملا۔

”تے کیلے؟“

”میں کھالنے،“ جے، ”کھکھ لگ گئی سی۔“

ادہ تاں سچی چُٹی مُلک دا ککھ نہیں سی چھڈو۔

بستے اُتے سی چارلی براؤن کھہیا۔۔۔۔۔ ادہ منگتو سی۔ میں سمجھ گئی دندا کرانیا کنیں کنیں ناواں تے سیاناں والے لوکاں دا جنگل اے۔ میں اوتھے چلی ساں۔ کسے سر پیڑ چُٹمب لئی میری۔ کنا ودھیا ہوندا اے ناں سیان دی باندھ نہ ہووے، دل ویلا تھاں جو آکھے اوہا ہو جانا۔ اسیں مندر دے نال ای بس اڈے اپڑے۔ لوکاں دی بھیر گھنی سی۔ دو جنے موٹر سائیکلاں پھڑی کھلوتے ہون۔ کوئی گل نہ ہوئی۔۔۔۔۔ تکنی ای سانوں اک کر دتا۔ دوواں نُون دوواں بہا لیا، انجن سٹارٹ ہو گئے۔ کوئی سُر نہیں سی کدھر پئے جاندا ساں۔ پلس ایس پی دا گھر آیا۔ پچھلی وار میں آئی ساں۔ ایس پی کجھ کھر ابندہ سی۔ کہن لگا، ”ویکھو میڈم، تہانوں صاف گل کراں۔ ایہہ پو اڑانہ پلس توں نچٹھ ہونا اے نہ فوج توں۔ ایہہ جیہڑے ٹابری وال نیں نا ایہناں دا سبھ توں وڈا سیاپا اے ایہہ لاپچی نہیں، حرص ایہناں دے کولوں نہیں لنگھی۔ ایس لئی ساڈے وسوں باہر نیں۔ میں آکھیا اے افسراں نُون، فوجاں نپلساں چک لوو آپنیاں تے

گھر گھرنی وی دنڈ دیو۔ پھیر ویکھو کیوس سُوت ہوند اے سارا کجھ۔“

تھوڑے چروچ ای شہر پچھے رہ گیا۔ واٹ لمی سی۔ تینا گھنٹیاں دی۔ اپن چیت سُنھی تھادیں
و بہلی سڑک اُتے جاکی۔ آسے پاسے سنگھنے جنگل بنا کجھ نہیں سی۔ منگتو موٹر سائیکلوں اُتر
کھلوتا، میں وی نال ای۔ موٹر سائیکلاں ٹر گئیاں۔ میں آپنا پٹھو چکھیا تے اوس نکلے جیہے
اندرو کے دھڑ کُودے مگر ٹر پئی۔ دن بہوں سوہناسی۔ جنگل دے فرش اُتے سونا وچھیا پیاسی۔
جھٹ مگروں اسیں اک کھلے پاٹ دریا دے چٹ ریتل کنڈھے جا بچے۔ دریا برساتی سی، سارا
پیٹا ریت پیاسی۔ ادھ وچالے سیرٹھ اک وگدی ہووے۔ مسال گوڈے گوڈے پانی۔ جھاگن
سو کھاسی۔ ایہدوں اگے ”پاکستان“ سی۔ ایہہ ادھ تھال سی جتھے ایس پی دے آکھن مُوجب
اودھے چھوہراں نُوں بندے گوی نال بھنڈن دی مجبوری سی۔ میں ڈٹھا اسیں پلس دے
نشانے تے ساں۔ دھرت جھاکی وچ نکلے ایلے ایرے دسدے پئے سن۔ پر منگتو اکا نچت سی۔
میںوں وی اُنجے ہونا پیا۔

دُوجے کنڈھے سانوں اڈیکن والا چندو سی۔ منگتو توں تھوڑا چنا ای وڈا ”اندرو کا دھڑ کو“۔
و یہیاں دا ہو سی۔ سوہنا مُسکدا کھڑا۔ کول سائیکل سائو۔ کڑھے پانی دی پپی تے گلو کوزی
بسکٹاں دے پیکٹ۔ پارٹی میرے لئی دتے سن۔ تھوڑا جیہا ساہ لے کے اسیں مُڑ ٹر پئے۔
سائیکل اُتے بیٹھ کے نہیں سی جایا جاسکدا۔ کدھرے نکلیاں نکلیاں پہاڑیاں اُتے چڑھنا پے
جاندا اسی تے کدھرے پتھر پیلے راہواں توں اترنا۔ سائیکل ریڑھنا دکھا ہو جاندا اتاں چندو
چک کے سر اُتے رکھ لیندا۔ میں اودھے پینڈورنگ ڈھنگ ویکھ ویکھ حران پئی ہوندی ساں۔
واہو اگروں پتہ لگا اودھ تاں ہر ڈھنگ دا اسلحہ چلانا جاندا سی۔ ”ایل ایم جی چھڈ کے“، ہسڈیاں

دسیوس۔

ادھا کُو گھنٹہ ساڈے نال نشے وِچ گُٹ تن بڑے ای سوہنے بندے دی رلے۔ پکڑیاں وِچ پُھل ٹنگے ہونیں۔ آتھن ہوئی تاں اوہناں دے موڈھیاں نال لمکدے جھولیاں وِچوں گُکڑ بانگاں دیوں لگ پئے۔ اوہ اوہو وِچن گئے سن پروتھے پنامڑ آئے سن۔

چندو، ہنیرے وِچ ویکھن ہلیا سی۔ میں نارِج بال لئی۔ مینڈے بولن لگ پئے سن، چھیتی ای اوہناں داستگیت سملن چھڑ پیا۔ ساڈے دوالے اوہناں دیاں سُراں دا گٹ بن گیا۔ میں رات ویلے دا اسمان ویکھنا چاہوندی سی، پر راہ توں دھیان نہیں ساں ہٹا سکدی۔ بڑا نہار نہار کے پیر دھرنا پیندا سی۔

کُنیاں دی بھونک سُنجی۔ کئی دُوروں، گویڑن اوکھا سی۔ راہ کھلا سواہرا ہو گیا۔ میں اسمان ول جھاکیا۔ مینوں آپنی سُدھ نہ رہی۔ ”گد اے پنیڈا کواے؟“ ”چھیتی ای“، چندو نے آکھیا۔ گھنٹے توں اُتے ای کُجھ ویلا لگ گیا۔ بہوں سارے رُکھاں دی جھاول پئی۔ اسیں اپڑ گئے ساں۔ پنیڈا ہو اپسارواں چا پدا سی۔ گھراک دُوبے توں چوکھی وِتھ اُتے بنے ہوئے سن۔ جیہڑے گھر اسماں پیر رکھیا بڑا ای سوہنا سی۔ کُجھ لوک اگ دوالے تے بھتے باہر وار، ہنیرے وِچ سن۔ خبرے کئے کُو۔ بس گویڑ سی میرا۔ دوالے گھسر مُسر جیہی چھڑ پئی۔ لال سلام کامریڈ۔ میں وی کہنی آں، ”لال سلام۔“ تھکیوں نال میری واہ نہیں سی رہی۔ گھر دی جنی نے مینوں اندر سدیا تے ساوے مٹراں وِچ بنیا چوچے داشورا تے نال لال چاول کھان نُوں دتے۔ میرے کول ای اگے اوہدی کئی جنی بالڑی سٹی پئی سی، اگ دی لوءِ وِچ اوہدیاں چاندی دیاں لچھیاں جگدیاں پئیاں سن۔

روٹی مگروں میں اپنے سون تھیلے دی جنجیری کھولی۔ اک اصلوں اوپری جیہی واج نکلی۔ جنجیری واہوالمی سی۔ کسے ریڈیولا داتا۔ بی بی سی ہندی سروس۔ برطانی چرچ نے ویدانت دے نیاگری متے نون پیسہ دینوں نانہہ چاکیتی سی۔ اوہناں دا آکھن سی جو ایہہ متا اک تاں واء پانی لئی ماڑو اے تے دو جاڈونگریا کو نڈھ ٹاہری دے حقاں دی اُلنگھنا کر دااے۔ مینوں غلیاں دی ٹنک، گوکے پھر کڑے، پنڈیاں دی گوکی گھڑ لیس تے سردی واء سُندی پئی سی۔ کیڈا ٹھر ہا اے ایس دُنیاچ۔ میریاں اکھاں مچ گئیاں۔

بچ و بے جاگ کے اسپن چھ و بے او تھوں ٹر پئے۔ دو گھنٹیاں مگروں اسان اک ہور دریا پار کر لیا۔ ہن ڈھیر سوہنے پنڈاں وچوں پئے لنگھدے ساں۔ ہر پنڈا تے اہلی پر وار دے سویت تے بستر رکھ چھاں کیتی کھلے سن۔ جیویں دیوتے آپنی مہرور کھا کرن ڈڑھے ہون۔ یارھاں و بے سورج چوکھا اگھڑ پیا۔ ہن ٹرن سکھالانہ رہیا۔ اسپن دوپرا کرن اک پنڈ چ کھلو گئے۔ چندو جیویں اوس گھر دے جیناں دا جانو ہووے۔ اک انتاں دی سوہنی ٹیار اوہدے نال چوہلاں کردی پئی سی۔ کجھ سنگدی وی سی، متے میری پاروں۔ روٹی چ کچا پیٹا، مسراں دی دال تے رتے چاؤل سن۔ پیٹھی لال مرچ وی سی۔ اسپن اڈیکدے ساں پئے ڈھپ تھوڑی مٹھی ہووے تاں مُر پنڈا اوڈیئے۔ بُرجی جیہی چ بیٹھیاں ساڈی اکھ لگ گئی۔ او تھے دی ہر شے ای سوہنی سُتھری تے لوڑ دی سی۔ کچی نیویں کندھ اُتے کالی گکڑی پئی ٹھلدی ہووے۔ وانساں کھڑ دا چھپر سہار یا ہو یا سی۔ تھاں ولہو اجنڈار چا پدی سی۔ گھاہ دی بنی اک بوکھر، دوڈرم، کچھی، اک ٹٹی بھجی چھتری تے پدھرے کیتے گتے دے ڈبے۔ کوئی شے مینوں رڑکی۔ میں عینک لا لئی۔ گتے دے کجھ ڈبیاں اُتے انگریزی اکھر لکھے سن۔ ایہہ تاں داڑو سکے دیاں بیٹیاں سن۔

دو بے اسیں پھیر آپنا پنڈا چھوہ لیا۔ اگلے پنڈا ساں دیدی نون ملناسی، کامریڈ بھین نون۔ اگلی واٹ ساڈی اوسے دستنی سی۔ چندو نون پتہ نہیں سی۔ جانکاری داصر فای سی۔ کسے نون پورا تھوہ نہیں سی۔ پنڈا پڑے تاں اگے دیدی ہے نہیں سی۔ کسے نون خبر نہیں سی۔ چندو دے مونہہ تے پہلی وار چنتا دسی۔ میں اوس توں دی چوکھی ہسرت گئی۔ اک ڈوبے دائر پتہ خبرے کیوں رکھدے نیں؟ جے کوئی ماڑی ورت گئی تاں پھیر کیہ ہو سی؟

اساں پنڈا توں تھوڑا ای موکلے اک ڈھٹھے سکول اگے جا ڈیرا کیتا۔ پنڈاں دے سارے سرکاری سکول سیسٹنٹ ویال پکیاں گڑھیاں واکن کیوں نیں، باریاں بُوہے لوہے دیاں چادران نال کجے؟ ایہہ گھراں واکن کیوں نہیں، مٹی گارے تے ککھ کنڈیاں دے چھپراں والے؟ حکومت دوہرا کم لینا ہوندا اے ایہناں توں۔ بارکاں تے مورچیاں دا۔ چونہہ پاسیں گھور رکھے جانداں نیں تاں جو اکو ویلے ساریاں لاہماں تے گولی چلائی جاسکے۔ کسے سکول وی ماسٹر نہیں سی۔ سبھ بھج گئے سن۔ میں پچھیا، ”تساں بھجائے نیں؟“ ”اسیں ماسٹر نہیں پلس بھجانداں آں،“ چندو بولیا، ”ماسٹر انون جدوں گھر بیٹھیاں تنخواہواں لبھ جانداں نیں پھیر کیہ پئی نیں آون دی۔“

اینے بچ ویہہ گڑیاں مُنڈے بوہڑ پئے۔ تیرھاں توں انھیاں ورھیاں دے گھبریٹ گھبریٹیاں۔ چندو دسیا، ”ایہہ ساڈے پنڈاں دے سمھا لو جتھے نیں، ماؤسٹ فوجی جتھے بندی ایہناں توں اٹھدی اے یا آکھ لو ایہناں تاں تھلے جُبری اے۔ میں کدیں کوئی رنج دا نہیں سی ڈٹھا۔ ساڑھیاں لنگیاں۔ بنھیاں ہونیاں، کجھ دیہاڑی دپے والے زیتونی ساوے لیڑیاں بچ۔ مُنڈیاں ہسیاں نتیاں پائیاں تے سر کجے ہوئے سن۔ ہر کسے کول داڑو بھر کے چلان والی

بدوک سی جیسوں بھر مار آکھدے نیں۔ کجھناں چاقو، کہاڑیاں تے تیر کمان چائے ہوون۔
 اک مُنڈے دیسی مارٹر گن وی پھڑی ہوئی سی۔ ایہہ اک تن فٹی نال سی۔ ایہدے وچ گن
 پاؤڈر تے شارپنل پیندا سی۔ ایہدی دھکم بڑی ہوندی اے تے اکا واری کڈھدی اے۔ اوہ
 ہسدے ہوئے دسدے پئے سن، پلس دی تاں وی جند جاندی اے۔ “کسے نوں جنگ دا کوئی
 بھار نہیں سی۔ خبرے سلوا جدم دی ماروں پریرے سن۔ اوہ ہننے ای دیہاڑ لے کم دھندے
 توں پرتے سن۔ بکریاں نوں پیلیاں توں دُور رکھن لئی اوہ پنڈ دے کجھ گھراں دوالے واڑ
 لواندے رہے سن۔ اوہناں دے لُوں لُوں چوں کھیڑ اتے چاء پیا سمداسی۔ کُڑیاں بڑیاں آپ
 وساہیاں سن۔ مُنڈیاں نال ذری نہیں سن اوکھیاں۔ میں ترت جانچنا ہوندا اے کُڑیاں
 مُنڈیاں نال رسیاں رچیاں ہوئیاں نیں کہ آپنا آپ کُنجن سا نبھن دا وبال سہیڑیا ہوئیاں؟
 مینوں اوہناں دا آپسی میل ورتن بڑا پوہیا۔ چندو کہن لگا، ”ایہناں آپنے حصے دے چو نہہ
 پنجاں پنڈاں تے نگاہ رکھدے نیں۔ نال پنڈ وایساں دا واہی جوتے بچ ہتھ وٹاندے نیں،
 کھو ہواں دی صفائی یا ڈھین ہاکے گھراں دی بٹھ سبھ وچ وی رل پیندے نیں۔
 دوپرے مگروں سارے ای اک پال ہو گئے۔ پنڈا چالو ہون لگا سی۔ چاول، سبزیاں، پتیلے
 کڑاہیاں سارا کجھ ای نال چلوسی۔ اسیں سکولوں نکل آئے۔ ہن اسیں پال بنھی جنگل وچ
 پئے جاندے ساں۔ ادھا گھنٹہ لگا سانوں جنگل وچالے رٹ تائیں اپڑ دیاں۔ ایہتھے اسان سونا
 سی۔ ساری چُپ چان سی۔ پلاں بچ ہر کسے آپنے حصے آئی پلاسٹک دی نیلی چادر وچھالئی۔ سبھ
 چادر اکا جھلی سی تے جھلی باجھ اُتھل داسوچن کُڑاے۔ چندو تے منگتو دوواں اک سانجھی کر
 لئی۔ دُوجی مینوں دے دتیو نیں۔ مینوں سبھ توں چنگی تھاں وی لہہ دتیو نیں۔ چندو دُسیا اونہ

دیدی نُون سُنہیا گھل دتا اے۔ مل گیا تاں سویرے سا جھرے ای ایتھے ہوسی، ملن دی گل
اے۔

میں آپنی پوری حیاتی ایڈے سوہنے کمرے وچ نہیں سُتی۔ ہزار تارے ہو مل دامیرا اکل دا گھلا
ڈُکھا کرہ سی ایہہ۔ میں اچرج اسلحہ بھنڈار والے اَنوٹھے تے رج سوہنے بکاں وچالے سُتی
ساں۔ ایہہ بک ای تاں ماؤ کسٹ سن۔ کیہ سارے موت ویاہن تَرے نیں؟ کیہ جنگل یڈھ
توں ای سکھنا نیں سبھ کجھ؟ ہیلی کوپٹر گن شپ، تھرمل امیجنگ تے لیزر ریخ فائینڈرز ایہناں
نُون مارن لئی لے گئے نیں؟

ایہناں دامرن کیوں واجب اے؟ کاہدے لئی؟ ایس سارے تپے نُون کھان بناون لئی؟
میتوں کیو نخبھر، اُڑیسہ دیاں کچے لوہے دیاں کھاناں چتے آگئیاں۔ کدیں اوہ جنگل ہوندا سی۔
تے سگوس اِنج دے ای بال۔ اج اوہ تھاں اٹھے سوہے پھٹ واکن اے۔ لال ڈھوڑنا ساں
پچھپھرے بھر دیندی اے۔ واء پانی، لوک، پچھپھر، وال سبھ کجھ لال ہو یا پیا اے۔ دن رات
اوہناں دے پنڈاں وچ ٹرکاں دے انجناں دا گرٹاٹ مچیا رہندا اے۔ بمپراں نال بمپر جوڑی
ہزار ہا ٹرکاں دی لام ڈوری کچا لوہیا پردیپ گھاٹ ڈھون تے لگی ہوئی اے۔ او تھوں ایہہ لوہا
چین اپڑنا اے۔ جتھے ایس کاراں تے ڈھوں ہو پسرنا اے۔ ایہدی ککھوں راتو رات شہر تروء
پینے نیں۔ پھیر مال ودھارے دی اجیہی در (شرح) ہڑھنا اے جس وڈے وڈے انکڑسیانے
ہفامار نے نیں۔ ایس لوہے ای ہتھیار بن جنگاں لائیاں نیں۔

ہر کوئی سُنہیا سی۔ پاہر وای جاگدے سن۔ ڈوڑھ گھٹے مگروں پاہر ووی وٹی جانے سن۔ ہن میں
تاریاں ول تک سکدی ساں۔ میں جدوں بالڑی ساں، مینا چل دریا دے کنڈھے پھر دی

رہندی ساں۔ شام نوں بینڈیاں دی واج کئیں پینی تاں لگنا تارے لکھن دی تیاری کردے
 گاوندے پئے ہون۔ مینوں اپنے ایس تھاں ہوون دا چس بیا آوند اسی۔ ایہہ ہوند چس کسے
 ہور تھاں آئی نہیں سی سکدا۔ اج دی رات مینوں کون ہونا چاہیدا اسی؟ کامریڈ راہل، تاریاں
 چھاویں؟ ہو سکدا اے دیدی بھلکے اڑے۔ پر اوہ دوپہر ہونیاں ای اڑ پئے۔ میں ڈوروں ای
 وکھ لیا۔ پندراں لوک سن، زیتونی ساویاں وردیاں پائی۔ ساڈے ول بھجے آوندے سن۔ بھجن
 واہ توں ترکھے لڑاک جا پدے سن۔ پیپلز لبریشن گوریلا آرمی (پی ایل جی اے)، جیسوں
 مارن لئی تھرمل امیجنگ تے لیزر گائیڈڈ رفلآں آوندیاں پئیاں سن، جیہدا سکھلائی سکول
 جنگل یدھ سی۔

سبھ کول اجوکیاں آئی این ایس اے ایس، ایس ایل آر رفلآں سن، دونہہ نے تاں اے کے
 47 وی پھڑیاں ہوئیاں سن۔ جتھے دا جتھیال کامریڈ ماڈھو سی۔ اے نو سالوں داسی جدوں
 پارٹی نال جڑیا۔ آندھرا پردیش دے علاقے وارنگل داسی۔ گھبراہو یا سی۔ مٹھڑ صفائی دین
 لگ پوندا۔ اکھے، پتہ ای چرکا لگا اے، اگے کدیں انج نہیں ہويا۔ ہر خبر ویلے سر چنچ جاندی
 اے۔ اج ای چرکا لگا اے۔ اوہناں دا خیال سی میں وڈے کیمپ پہلی رات ای اڑ جا ساں۔ خبر
 لڑی دی کوئی کڑی کھنچ گئی سی۔ موٹر سائیکلاں سانوں کسے ہور تھاویں اُتارنا سی۔ ”اساں
 تہانوں ایڈی اڈیک کرائی، ایڈا تڑایا۔ تہاڈے آؤن دا پتہ لگدیاں بھج وگے آں۔“ میں اوہناں
 نوں کھلہیر دیاں آکھیا، ”میں پوری تیار ہو کے تڑی ساں، مینوں پتہ سی مینوں اڈیکنا وی پینا
 اے تے تڑناوی۔ پر میں تہاڈے تاں اپڑنا سی، تہاڈیاں گلاں سُنیاں سن۔“ اوہ تڑت تڑ پینا
 چاہوندا سی، کیوں جو لوک سانوں گھنی چنتا نال پڑا تے اڈیکدے پئے سن۔

کچھ گھنٹیاں وِج ای اسیں پڑا تے ا پڑ گئے۔ ہنیرا ہوندا پیا سی۔ پاہرواں دے کئیں وگنناں
چوں لنگھنا پیا۔ ڈھر اندر وار کوئی سو کو کامریڈ سن دو پالاں وِج بیٹھے۔ اسلحہ تے مُسکان
سنجھالی۔ اوہ گاؤن لگ پئے، ”لال لال سلام، لال لال سلام، آنے والے ساتھیوں کو لال لال
سلام۔“ ایڈے مٹھے سُر اں وِج گاؤندے پئے سن جیویں کسے دریا یا جنگل بُلے چیز تے دا کوئی گاؤن
ہوے۔ نال نال جی آیاں پئی ہوندی سی، پنچیاں نال پنچے پئے بلدے سن، مٹھاں پئیاں
بندریاں سن۔ ہر کوئی ہر کسے نوں لال سلام، ملاسلام سلام پیا آکھدا سی۔

پڑا وڈی ساری نیلی جھلی سی بندراں فٹ لمی تے اپنی ای چوڑی۔ اُتے وی جھلی تھی سی۔ اج
دی رات میرا ایہہ کمرہ سی۔ اوہ یا تاں میری پچھلی کھیچل پئے آدر دے سن یا پھیر کسے اگلی
کھیچل لمی مینوں تیار دے پئے سن۔ یا خبرے دوویں کم ای اکٹھے سن۔ پورے دورے وِج
اک ایس تھاں ای میں سرتے چھت ڈھٹی۔ روٹی تے میں کامریڈ زرد انوں ملی۔ ایہہ کرانتی
کاری مہلا سنگھٹن دی سُنج وان سی۔ ایہدے سر دا مل لگیا ہو یا سی۔ پیپلز لبریشن گوریلا آرمی
دی کامریڈ سروجا ایس ایل آر دی کامریڈ ماسے (لاکھے رنگ دی گڑی نوں گونڈی وِج ماسے
آکھدے نیں) جینی ای اُچی لمی سی، ایہدے سر دا وی مل سی۔ پھیر تھکنیکی مالمیاں دی سیانی
کامریڈ رُپی سی۔ کامریڈ راجو اس سارے علاقے دی سمھال کر داسی جتھوں میں لنگھ کے آئی
ساں۔ کامریڈ وینو سبھناں توں گڑھیا سی، ایہدے کئیں ناں سن: مُرلی، سونو، سوشیل۔
بھوایں جیہڑے وی ناں توں بلاؤ۔ ایہہ لوک ای سینٹرل کمیٹی سن یا خبرے پولٹ بیورو۔ نہ
کسے دسیا، نہ میں پچھیا۔ گونڈی، ہلہی، تیگلو، پنجاہی تے ملیالم سبھ بولیاں پئیاں جلدیاں سن۔
ماسے اگلی ای انگریزی بولدی سی۔ ساڈی گل بات ہندی وِج ہوئی۔ کامریڈ ماسے اکا چُپ سی۔

گل کرن جیویں اوہدے بھاء داہیڑ چوں لنگھن ہووے۔ مینوں اوہدے ججھی پان توں ای پتہ لگ گیا سی اوہ شیواں پڑھدی سی۔ جنگل وچ کتاباں چھتے آندیاں سائو۔ آپنی کہانی سنان تے اچے اوہنوں ویلا لگنا سی۔ اوہ وی بے میرے اُتے وساہ جھیاتاں۔

ماڑیاں خبراں وی جنگل وچ اُنجے بُجھدیاں نیں جیویں چنگیاں۔ ہر کارے دے تھیلے وچ نِکے نِکے تہواں بدھے کاغذاں اُتے لکھیاں۔ ہر پاسے دیاں۔ پلس نے او لگنا پینڈ وچ راکھی جتھے دے پنچ بندے مار گتھے سن۔ بندے کیہ 20 توں 25 سال دے پنچ چھوہر۔ ہو سکدا اے اوہ میری تاریاں چھاویں لکھی رات دے سنگتی ای ہون۔

پھیر چنگیاں خبراں وی آگئیاں۔ اک ڈاکٹر اوتھے رہ کے کم کرن آگیا سی۔ اوہ شرماکل جیہا تے ہے سی پر راضی جا پدا سی۔ کئیں درھیاں توں دندا کرانیا جنگل وچ ڈاکٹر کوئی نہیں سی۔ ریڈیو توں دس پئی گھر وکا منتری کجے کچھ دی دب تھلے آئیاں ریاستاں دے وڈ وزیراں نوں ملیا سی۔ جھار کھنڈ تے بہار دے وزیر اوہنوں نہیں سن ملے۔ کیمپ وچ ہر کوئی ایس ملیں نوں سٹھدایا سی۔ چونان دی بھج دوڑ توں لے کے نوں حکومت بنن تائیں ملکی پدھر دے سیاستکار نکسلاں نوں ”آپنے بچے“ آکھدے نہیں تھکدے۔ جیویں ای ویلا لنگھ جاندا اے ایہہ آپنیاں کھاراں تے تتلیاں مُڑ کڈھ لیندے نیں۔

مینوں کامریڈ کملا نال ملا یو نیں۔ نال پکی کیتیو نیں بئی راتیں اوہنوں جگائے بنا جھلیوں باہر نہ جاواں۔ ہنیرے وچ پتہ نہیں لگدا تے بندہ کتے داکتے جا بُجدا اے۔ مینوں سُنتیاں ہوش ای نہ رہی تے میں جگانا کیڑھے ویلے سی۔ سویرے کملا نے مینوں پولی تھین دا کھٹا لفافہ دتا، اوہدی اک نمک پانی ہوئی سی۔ ایہہ سویا بین تیل لئی بنیا سی۔ ہن میرے جنگل پانی لئی کم دینا سی ایہنے۔

اُتھل دی راہ چ کوئی شے دی اجایاں نہیں کیتی جاندی نا۔

(کامریڈ کملا ج وی میریاں اکھاں ساہمنے آجاندی اے۔ ستارہاں سالاں دی بالٹری لک نال دیسی پستول لائی۔ جے کتے پلس نُوں ٹکر جائے تاں تھان مار دین۔ پر پہلاں اوہدی پت رولن۔ کیہڑی پچھ پڑتاں ہونی اے۔ اوہ تاں اندر وکادھڑ کواے۔) ناشتے مگروں کامریڈ وینو (سوشیل، سونو، مری) مینوں جھلی تے چو ٹکڑی ماری میٹھا اڈیکدا پیاسی۔ جیویں کوئی پنڈ دا سکول ماسٹر ہووے۔ میں اوہدے توں وار پڑھو ساں۔ نہیں سگوں دندا کرانیا جنگل اُتے پچھلے 30 ورہیاں دی ورتی۔ ایہہ ورتی اج جنگ دا خون واء ورولابنی سارے جنگل وچ پئی پھر دی اے۔ ایس بیان وچ تاں دھڑا اے۔ پر کیہ ایہہ وار نہیں؟ گجھی وار تاں رڑکیاں پنیماں ای ساہمنے آوندی اے۔ ایہہ کیہ ہو یا ہوندی ورتدی نُوں جھوٹھ دے پلاں تھلے لکائی رکھو۔ کامریڈ وینو نُوں گل کرن دی جاچ اے۔ اوہ میرے نال کوئی واچ گھنٹیاں بدھی گلاں کر دا رہیا۔ کہانیاں، گاوناں تے پرچولاں دا ان ٹک بھنڈا ساں بھیا ہو یا سی اوہنے۔

اوہ آندھر اپر دیشوں گوادری پار کر کے دندا کرانیا جنگل آون والے ستاں جتھیاں وچوں اک نال آیا سی۔ تریہہ ورھے پہلاں جون 1980 وچ۔ اوہ ہڈھلے 49 لوکاں وچوں اے۔ جیہناں دا کمیونسٹ پارٹی آف انڈیا (مارکسسٹ لیننسٹ) دے پیپلز وار گروپ (پی ڈبلیو جی) نال ساٹاگا سی۔ پوندلے نکل ایہہ ای سن۔ پی ڈبلیو جی او سے سال اپریل وچ آپ اک وکھری پارٹی بن گئی۔ کوندا پلی سیتھر میہ ایہدا گوان ہو یا۔ پی ڈبلیو جی نے اپنی فوج بنان دانسچا کر لیا سی۔ ایس فوج نُوں کدھرے رکھن دی لوڑ وی پئی سی۔ ایہدے لئی دندا کرانیا جنگل توں ودھ ڈھکویں تھان کیہڑی ہو سکدی سی۔ پہلے ست جتھے ایہو ویکھن جنگل چ آئے سن بی چھانیاں دے

ٹھہرے کتھے کتھے بن سکدے نیں۔ کمیونسٹ پارٹیاں نوں فوج بنانی چاہیدی اے کہ نہیں ایہہ بحث پُرانی ٹری آوندی اے۔ جے نہیں بنانی چاہیدی پھیر لوک فوج (پیپلز آرمی) کیہ آکھ؟ پی ڈبلیو جی (پیپلز وار گروپ) نوں آپنی فوج بناون دا پھرنا آندھرا پردیش وچ کم کردیاں پھریا۔ ایہتھے جدوں زمین اوہدی جیہڑا اوہوے لہر داٹھہ بنھیو نیں تاں زمینداراں نال سدھا بھیر پے گیا۔ پلس جھٹاپٹ زمینداراں نوں بوہڑی تے پارٹی کامیاں نوں دیہڑا چاڑھن لگ پئی۔ پارٹی نوں لگا اوہ بیچ ای تاں سکدی اے جے اوہدے کول اپنے سکھے ہوئے لڑاک جتھے ہوں۔

2004 وچ پی ڈبلیو جی نے سی پی آئی (ایم ایل) دے پارٹی یونٹی (پی یو) تے ماؤنسٹ کمیونسٹ سینٹر (ایم سی سی) دھریاں نال ایکا کر لیا۔ ایہناں دھریاں دا بہارتے جھارکھنڈ وچ تگڑا کم سی۔ ایہہ ایکا ای اج دی کمیونسٹ پارٹی آف انڈیا (ماؤنسٹ) اے۔

دندا کرانیا نوں انگریزاں نے اپنے ڈھنگ موجب گونڈاں دے علاقے گونڈانا نال جوڑ دتا سی۔ اج ایہا گونڈانا ای مدھیہ پردیش، چھتیس گڑھ، اڑیسہ، آندھرا پردیش تے مہاراشٹر وچ ونڈیا بیا اے۔ لوک ویہر نوں وکھ پر بندھ اکائیاں وچ ونڈنا پُرانا حاکمی داء اے۔ پر ماؤنسٹ تے گونڈا ماؤنسٹ ایہناں ونڈیاں نوں پلے نہیں بنھدے۔ اوہناں دے دماغاں وچ وکھرے ڈول نیں تے جنگل دے ہور جیا جوں واکن اوہناں دے راہ وی اپنے ای نیں۔ سڑکاں نوں اوہ آوا جاوی دا وسیلہ نہیں سمجھدے۔ اوہناں دے بھاء دیاں ایہہ حد اں نیں جیہڑیاں اوہناں لگ چھپ پٹنیاں ہوندیاں نیں۔ تے جے بھتی ہووے تاں ایہناں نوں چھیننا ہوندا اے۔ گونڈ بھائیں کو یا تے ڈور لاٹا بریاں وچ ونڈے ہوئے نیں تاں وی گھن وسوں ایہا نیں۔ وچ

وچ ہور نکیاں موٹیاں ٹا بریاں وی بیٹھیاں نیں۔ ہٹوانے تے اباد کار غیر آد و اسی برادریاں
 نیں۔ ایہہ جنگل دے کنڈھیاں اُتے سڑکاں تے منڈیاں نیڑے رہندے نیں۔

دند اکر انیادی سودھ سواہر لئی آون والی پہلی دھر پی ڈبلیو جی ای نہیں سی۔ بابا امتے ایٹھتے
 1975 وچ آیا سی۔ اوہنے ورور وچ اپنے آشرم دے نال نال کوڑھیاں دا اک ہسپتال وی
 بنایا سی۔ اوہ گاندھی مت دامن والا سی۔ رام کرشن مشن والیاں وی دھر اندر ابو جھمد دے
 جنگلاں وچ پینڈو سکول کھولنے چھوہے سن۔ پر ہتی بہار وچ بابا بہاری داس نے ٹا بری والاں
 نوں مڑ ہندو بنان لئی گھناٹل ماریا۔ اوہنے ٹا بری وال بھائی چارے دا کھنڈن کر دیاں لوکاں نوں
 ہندو جات و نڈ دے دلیکے پچ آندا پنڈاں دے سرداراں تے وڈے زمینداراں نوں دوج
 (دو جے جنم دے باہمن) ہو کیا۔ سلوا محمد والا مہندرا کرماوی بہاری داس دا بنایا ڈجما باہمن
 اے۔ ایہہ سدھم سدھ ٹھگی سی۔ کیوں جو اپنے آپ کوئی باہمن نہیں بن سکدا۔ بے انج
 باہمن بنیا جاسکدا تاں پورا بھارت اج باہمن ای ہوندا۔ جیویں پنڈاں دیاں ہٹیاں تے نقلی
 ناواں نال بسکٹ، صابن، ماچساں، تیل و کد اے سگواں ای ہندو مت نے بندیاں وچ اصلی
 تے نقلی دی و نڈ پادتی۔ ہندو تو دی لہر نال اشتمال دے کاغذاں وچ پنڈاں دے ناں وٹج گئے۔
 ہن ہر پنڈ دے دو ناں نیں۔ اک لوک ناں تے دوجا سرکاری۔ جیویں انار پنڈ چناری ہو یا پیا
 اے۔ ووٹراں دیاں سر نالیاں پچ ٹیر لے ناں ہندو ناواں پچ وٹ گئے نیں (مسا کرما ہن مہندرا
 کرما اے) جیہڑے ہندو بنوں انکاری ہوئے اوہناں نوں کٹواں آکھ کے اچھوت بنا دتو نیں۔
 ایہا لوک اگے جا کے ماؤ کٹھاں دے لڑ لگے۔

پی ڈبلیو جی (پیپلز وار گروپ) نے دکھنی بستر تے گاجی رولی وچ آپنا کم چھوہیا۔ کامریڈ وینو پہلے مہینیاں داحال گھنے ویروے نال دسیا۔ لوکاں دا اندر لا اوہناں اُتے ٹکدا نہیں سی۔ اوہ اوہناں نوں آپنے گھراں وچ نہیں سن آون دیندے۔ نہ ای کوئی اوہناں نوں روٹی پانی دی سلاہ ماردا سی۔ پلس نے اوہناں نوں چور دُھامد تاسی۔ سوانیاں نے آپنا گہنا گٹا چلھیاں دی سواہ ہیٹھ دب چھڈیا سی۔ پلس دی مار کٹ تے پھر دھر دواوی انت نہیں سی۔ نومبر 1980 وچ گاجی رولی وچ پلس نے پنڈ دی اک جڑ بہنی اُتے گولی چلا کے پورا جتھا ای مار سٹیا۔ ایہہ ڈی کے دا پہلا پلس ٹاکر اسی۔ کامریڈاں نوں بھاری سٹ لگی۔ اوہ گوداوری ٹپ کے بچھا نہہہ عادل آباد نوں ہٹ آئے۔ 1981 وچ اوہ پھیر آگے ودھے۔ اوہناں نے بیڑی پتیاں دی مزدوری وچ وادھا کران لئی لوکاں نوں سُنہننا چھوہ دتا۔ اوہناں دناں وچ وپاری پنجاہ پتیاں دا بنڈل سُنہن تے لوکاں نوں تن پیسے مزدوری دیندے سن۔ جیہڑے لوکاں نوں ہڑتال دھرنے دی سیاست دا پتہ ای نہیں سی اوہناں نوں سُنہننا کوئی سوکھی کار سی۔ پر پارٹی نے بیڑی مزدوراں توں ہڑتال کروا ای لئی۔ ٹھیکیداراں نوں دُونی مزدوری جانے چھ پیسے بنڈل دینی پے گئی۔ اچ گھنیاں ہڑتالاں تے تڑپھاناں دا سٹا اے جو بنڈل دی مزدوری اک روپیہ ہو گئی اے۔ پولی نظرے ایہہ مزدوری دُھکویں ای ہے پر بیڑی پتیاں دا وپاری تاں کروڑاں دا اے۔ اوہدے ساہویں ایہہ دُھکواں ہوون کئیہ آکھ۔ حکومت ہر سال پنڈراں سو توں پنج ہزار بورے تائیں بیڑی پٹا خریدن دا ٹھیکہ دیندی اے۔ ہر بورے وچ کوئی ہزار بنڈل ہوند اے۔ پر ایہہ کیوں ہو سکدا اے جو ٹھیکے دار متھے بوریاں توں ودھ نہ لین۔ بیڑی پٹا منڈی وچ اپڑدا اے تاں ٹل کے وکدا اے، کلوں دے حساب نال۔ بنڈلاں، بوریاں تے کلوں تائیں سارا کم ای حساب تے تول

وِج ڈنڈی مارن دا اے۔ ہتھ وِج ہوندا اے ٹھیکیدار دے۔ موٹا جیہا لیکھا کریئے تاں ٹھیکے دار اگلی دھر نوں 120 روپے چھڈ کے وی ہر بورے پچھے 1100 روپیہ لاہا کھٹدا اے۔ انج پندراں سو بورے دا چھوٹا ٹھیکے دار ہر سال 16 لکھ، تے پنج ہزار بورے دا وڈا ٹھیکے دار 55 لکھ روپیہ لاہا ترنڈدا اے۔ جے پیجھ کے حساب کریئے تاں ایہہ لاہا ایس توں وی کنیں گنا ودھ ہوندا اے۔ ”اندر وکی سلامتی نوں بھارے دھر کواں“، نوں تاں مسال اگلے ورھے تائیں جیوندیاں رہن جو گائی جڑدا اے۔

اینے وِج ہاسے دی اک وِج ساڈے کنیں پئی، نال ای نلیش دی شکل دکھالی دتی۔ پیپلز لبریشن گوریلا آرمی دا اک گھریٹا کامریڈ پکوائی والی تھاویں نسیا نسیا پڑیا۔ آپنے پنڈے اُتے اوہ دھپاں وی ماردا پیا سی۔ نیڑے آیا تاں اوہدے ہتھ وِج لال کاڈھیاں نال پُر ہوئی اک لگر پھڑی ہوئی سی۔ سوڑے پئے کاڈھے اوہدیاں بانہواں تے دھون اُتے وڈھدے پئے سن۔ نلیش دا وی ہاسا بھٹھیا ہو یا سی۔ ”کدیں کاڈھیاں دی چلنی کھادی جے؟“، کامریڈ وینو میتھوں پُچھیا۔ میں نے ہونڈیاں کاڈھے دیکھے ہوئے سن، اوہوں اسیں کیرالے ہونڈے ساں۔ مینوں اوہ وڈھے وی ہوئے سن، پر کدیں کھادے نہیں سن۔ (چھوٹی بڑی سوادی بی۔ کھٹی جیہی۔ فولک ایسڈ نال بھر پور)

نلیش بیجا پور دا اے۔ سرکار دی جھولی چک جتھ سلو اجد م نے ایہتھے گھنادا ہمول تیا۔ نلیش دا نکا بھراوی ایہناں وِج رل کے لٹن ساڈن دے کم کردار ہیا۔ ایہدے وٹے وِج اوہوں سپیشل پلس آفیسر (ایس پی او) بنا دتوئیں۔ ہن اوہ بسا گدا کیپ وِج آپنی ماں نال رہندا سی۔ پیونے اوہدے نال جانوں نانہہ کر دتی۔ اوہ اج وی پچھے پنڈ وِج ای لکھا ہو یا سی۔ اصل وِج ایہد کارن

خاندانی شریکے بازی سی۔ جدوں مینوں نلیش نال گل کرن دا ٹانگ لگاتاں میں اوہتوں اوہدے بھرا دے تلنگیاں نال رلن داکارن بچھیا۔ ”اصلوں چھوٹا سی،“ نلیش آکھیا، ”بس اوہنوں کم ہتھ آگیا لوکاں نُون مارن تے گھراں نُون ساڑن دا۔ پھیر اوہدی اکا ہوش ماری گئی تے اوہنے بھارے اپرا دھ کیتے۔ اج کل وڈا آکڑ خاں بنیا ہو یا اے۔ بچھانہ پنڈ نہیں گیا کدیں۔ جاوی نہیں سکدا۔ لوکاں اوہنوں ماف نہیں کرنا۔“

اسیں پھیر وار دیاں گلاں ول مُڑ آئے۔ کامریڈ وینو دسیا، پارٹی دا اگلا وڈا جوڑ بلار پور پپر مل نال پیا۔ حکومت نے تھراپراں نُون اصلوں ای تھوڑے جیسے پیسیاں تے 1.5 لکھ ٹن وان 59 س وڈھن دا 45 سالوں لئی ٹھیکہ دتا ہو یا سی۔ ٹابری والاں نُون 20 وان 59 ساں دی بھری دے 10 پیسے دیندے سن۔ تھراپراں دے لائے نال میچ کرن دی لوڑ نہیں۔ لماتڑ پھاٹ بنیا، ہڑتال ہوئی پھیر کتے جا کے مل دے افسراں نال لوکاں نُون وچ بٹھا کے گل کرن دا ڈھوئے نکلیا۔ بھری دی مزدوری تینی جانے 30 پیسے ہو گئی۔ ٹابری والاں لئی ایہہ بہوں وڈی پگ سی۔ ہور سیاسی پارٹیاں وعدے تاں ڈھیر کیتے ہوئے سن پر کسے دی ایہہ پوٹاڑا نہیں سی نیڑیا۔ پی ڈی بیو جی وچ رلن والیاں دا تانتا بچھ گیا۔

پر بیڑی پتے، وائس تے جنگل دیاں ہور شیواں دی سیاست سال پسالی سی۔ لوکاں دے بھاء دا سبھ توں وڈا تے ہر ویلے دا عذاب تاں جنگل محکمہ سی۔ جنگل محکمے دے وڈے افسر تاں کتے رہے نکے توں نکے نوکری نہیں سن مان۔ روز دیہاڑی دن چڑھدیاں سار کوئی نہ کوئی جنا لوکاں نُون جنگل وچ ہل واہنوں، بالن چگنوں، پتر چننوں، پھل لاہنوں، مال ڈنگر چگانوں تے ہور آسرا بھانوں مناہی کرن ٹریا ہوندا۔ اوہ ہاتھیاں نال لوکاں دیاں پسیلیاں اُجاڑ دیندے،

بیجائی لئی تیار کیتی زمین وچ لکراں دے بی کھلار جان دے۔ لوکاں دی مار کٹائی، پھر ادھڑی تے لٹھی لہائی نیت پئی ہوندی۔ کھلو تیاں فصلاں پٹ کے سٹ دتیاں جان دیاں۔ جنگل محکمہ تاں اوہناں نوں قنون بھنوی سمجھداسی، جیہڑے ہر ویلے ہر گھڑی دستور النگھناج رُدھے رہندے سن۔ ایس لئی محکمے دی ہر ودھکی تاں اصل وچ قنون لاگو کرن دا آہر دسی جان دی سی۔ (جنیاں نال دھنگان تاں ایڈی اوکھی نوکری دی اُتلی کمائی ہوندی سی)

ہر گھول وچ لوکاں دے ساتھ نے پارٹی دا جگر ایڈا کووڈا کر دتاسی جو اوہنے جنگل محکمے نوں ٹھل پان دا پک کر لیا۔ ایہدے نال لوکاں دا دل ودھیاتے اوہناں جنگل دیاں زمیناں سا بنھنیاں و اینیاں چھوہ دتیاں۔ جنگل محکمہ بھوتریاتے جنگل وچ پئے نوں پنڈاگ لاکے پھوک دتیس۔ 1986 وچ ایسے بیجا پور وچ نیشنل پارک بنان دا ہوکا دے دتا، جانے 60 پنڈا اکا ای ہو نچھ دتے جاسن۔ ادھے پنڈتاں لوکاں پہلاں ای ویلے کر دتے۔ ایہھے جنگل محکمہ نیشنل پارک دا ڈچر کھلہا کر دای سی بیجا پارٹی وچ آن کدی۔ ایسے جو کچھ کھلہا ریا ساریاں نیں ڈھا کے رکھ دتا۔ لوکاں نوں آپنے پنڈ ویلے کرنوں ورج دتا۔ جنگل محکمے نوں پورے علاقے وچ پیر دھرن توں ڈک دتا۔ اکا ڈکا ویلیاں تے جیہڑے افسر ایڈھر آئے پنڈ واسیاں نپ لئے تے زکھاں نال بنھ کے اوہناں دی چنگی چوکھی سوہڑ لاہی، رہندیاں نوں کن ہو گئے۔ اوڑک جنگل محکمہ او تھوں اصلوں ڈڑکی ہو گیا۔ 1986 توں 2000 تاں پارٹی نے جنگل دی 3 لکھ ایکڑ بھونیں لوکاں نوں ونڈ دتی۔ کامریڈ وینو دسیا ج دندا کر انیا وچ اک واہک وی بے زینا نہیں۔

اج دی پیڑھی نوں پتہ ای نہیں کوئی جنگل محکمہ وی ہوندا اے۔ ماواں ای نیں جیہڑیاں کہانیاں

سناندیاں ایہداناں لیندیاں نیں تے بیٹے ویلیاں وچ ایہدی پائی رت دیاں گلاں چیتے کر دیاں
 نیں۔ بڈھری پیردھی جنگل محکے توں ازادی نُوں ای اصل ازادی سمجھدی اے۔ اوہ ایہنوں
 چُھو سکدے سن چکھ سکدے سن۔ اوہناں لئی بھارت دی ازادی دے کوئی ار تھہ نہیں سن۔
 جے کوئی ہے سن تاں ایس ازادی دے ای سن۔ اوہ اپنے لئی سچا گھول کرن والی پارٹی نال جڑ
 کھلوتے۔

ستاں جتھیاں دی جڑ تل نُوں آپنی پر تیت بنان لئی لما پینڈا کچھنا پیا۔ اج ایہدی پوہ 60 ہزار
 مربع کلومیٹر جنگل اُتے پُرسی ہوئی اے۔ ایہدے وچ ہزاراں پنڈتے لکھاں آدم آوند ا
 اے۔

جنگل محکمہ گیا تاں اوہدی تھیں پُلس نے آئی۔ اوہوں توں خون خرابے دا گِٹ چلیا ہویا اے۔
 پُلس جھوٹے مقابلے بنا کے بندے ماردی اے، پی ڈبلیو جی چھیبہ لاکے اوہنوں سمجھدی اے۔
 زمیناں ونڈن نال پارٹی اُتے بھونیں سنبائی، چوکھی اگائی تے وودھدی ابادی لئی جنگل وڈھ کے
 ہور بھونیں اباد کرن دے بھار آپے نیں۔ پھیر اوہنوں عام کم تے فوجی کم دی ونڈوی کرنی
 پے گئی اے۔

اج بہوں ساریاں لوک (جناتا) سرکاراں رل کے دندا کرانیا دا پر بندھ پئیاں چلان دیاں نیں۔
 سُنج زولے چینی اُتھل تے بیت نام جنگ دی سکھ نیں۔ ہر جناتا سرکار نُوں پنج سو توں پنج ہزار
 وسوں تیکن دے پنڈاں دیاں کھتیاں ووتاں پا کے چنڈیاں نیں۔ ہر سرکار دے نو بھاگ
 (محکمے) ہوندے نیں: کرشی (واہی سبھی)، ویپار اڈیوگ (وپار کرخانے)، آر تھک
 (ورتن، اکناکس)، نیائے (نیاں، جسٹس)، رکشا (راکھی، ڈیفینس)، ہسپتال (صحت)،

جن سمپرک (لوک میل میلاپ، پبلک ریلیشننگ)، سکول ریتی رواج (پڑھائی لکھائی تے رہتل) تے جنگل۔ کجھ جناتا سرکاراں نُون اکٹھیاں کر کے اوہناں اُتے اک علاقہ کمیٹی بٹھا دتی جاندی اے۔ تن علاقہ کمیٹیاں دی اک ڈویژن ہوندی اے۔ دندا کرانیاچ گل دس ڈویژناں نیں۔

”ہن اسان اک نواں بھاگ جنگل سانجھ وی کھولیا اے،“ کامریڈ وینو کہندا اے، ”ساڈی کارگزاری دی گواہی بھارت سرکار دی رپورٹ سچ اے، جیہڑی مونیوں مونیوں نکل علاقیاں وچ جنگل ودھن دا ہوکا پی دیندی اے۔“

گجھ ایہہ بنی جو جنگل جکھے نال پارٹی ویہر دا پہلا پھل کھیاں دی دوج منڈی نے نواں کیتا۔ اوہناں اپنے بندے تے وسیلے لاکے جینی زمین ملی جاسکدی سی کل لئی۔ کسے اوہناں نُون ڈکیا ہوڑیا کوئی نہ۔ پھیر لوک اپنے اندر کے جھیرے لے کے پارٹی کول اپرن لگ پئے۔ پارٹی نے وی ٹا بریاں اندر ناہر بری، میل ونڈتے انیاں دے پھستے دیکھنے چھوہ دتے۔ وڈے زمینداراں نُون وی اپنی شامت آوندی دسن لگ پئی۔ پارٹی پوہ جیویں جیویں پسر دی پئی سی اوہناں دا وچ و جکر او ناونا سُنکڑ دا بیاسی۔ لوکاں نُون جو او کڑ بندی اوہ کھیسے ول جان دی تھاں پارٹی کول بجدے۔ ٹھگی دھر ودیاں پُر انیاں شکلاں چھتھیاں پین لگ بنیاں۔ ساؤن دے پہلے مینہہ لوک اپنی زمین دی تھاں کھیسے دی پہلی نُون جو ترالاندے سن۔ ہن ایہہ رواج ٹھپ ہو گیا۔ لوکاں چودھریاں نُون مہوے تے ہور جنگلی پھلاں دی پہلی چُنائی داسدا دینا وی بند کر دتا۔ چدھرا نے کاوڑ کھا کے کجھ تاں کرنا ہی سی۔

مہندر اکر ماگے آیا۔ اوہ علاقے دے وڈے زمینداراں وچوں ہون دے نال نال اوس ویلے

کمیونٹ پارٹی انڈیا (سی پی آئی) دا وی بھائیوال سی۔ اوہنے 1990 وچ کھیاں تے زمینداراں نوں اکھیاں کر کے ”جن جگرن ابھی یان“ جانے لوکاں نوں جگان دامورچہ وڈ لیا۔ لوک جاگ دامورچہ 300 بندیاں دی شکار پارٹی سی جیہڑی کنگھی واکن جنگل دیاں اڑکاں پھر ولدی لوکاں نوں وڈھدی ٹکدی، گھر چھو کدی تے بڈھیاں نڈھیاں دی پت رولدی سی۔ مدھیہ پردیش سرکار ولوں اوہنوں پلس دی پوری لوہ سی۔ چھتیس گڑھ حالے بنیا نہیں سی۔ مہاراشٹر وچ سگواں دھاوا ڈیمو کریٹک فرنٹ نے چھوہیا۔ لوک لڑاکاں ایہدا ولدا آپنے ڈھنگ نال ای دتا۔ اوہنال کجھ ہتے کنا مے زمیندار لہجہ کے تھاں مار دتے۔ کجھ مہینیاں وچ ای ”جن جگرن ابھی یان“ دا وچ مر گیا۔ 1998 وچ مہندرا کرمانے کانگریسیا بنن مگروں اک وار پھیر ”جن جگرن ابھی یان“ کھلی کرن دی واہ لائی۔ ایس وار ایہہ پہلے جسے دن وی نہ کڈھ سکی۔

2005 دے ہنالے مقدراراں ایہدی ماڑی موٹی سُن لئی۔ اپریل وچ بی جے پی حکومت نے چھتیس گڑھ وچ دو سٹیٹ پلانٹاں دے اقرار نامے کیتے۔ شرتاں دا اکا ڈھوں نہ کڈھیو نیں۔ ایس سٹیٹ نے ست کروڑ نال پلا دلا وچ پلانٹ لانا سی تے دس کروڑ نال ٹانمانے لوہاندی گڈا وچ۔ ایسے مہینے پردھان منتری منموہن سنگھ نے ماؤنٹاں دے ”بھارت لئی سبھ توں وڈا دھڑ کو“ ہون دی ڈہائی پادتی۔ (حالاں سچ ایس ڈہائی دے اُلٹ سی۔ اوہوں آندھرا پردیش دی کانگریس حکومت سینکڑے ماؤنٹ مار ویہلی ای ہوئی سی۔ ماؤنٹاں دا کوئی 1600 بندہ مار دتا سن نیں تے اوہ اکا کھسے تڑے پئے سن۔) پردھان منتری دے بیان دیندیاں ای کھنوار کُپنیاں دے حصے مہنگے ہو گئے۔ ماؤنٹاں نوں مارن لئی ہر کسے نوں ہری جھنڈی مل گئی۔ جون

2005ء میں مہندر کرمانے کٹر وینڈ وچ کھیاں داگت اکٹھ کر کے سلوا جڈم بنائے۔ سلوا جڈم دے ار تھہ نیں پلیتی مکاؤ ویدھ۔

جن جگرن ابھیان دے اٹ سلوا جڈم بھونیں ویہلی کران دا ٹھیکہ سی جانے لوکاں نوں اوہناں دے پنڈاں وچوں ہک کے سڑکاں کنڈھے بنے پلس کیمپاں وچ لیا بھانا۔ ایہنوں جنگلی بہکاں بہانا اکھدے نیں۔ ایہدی کاڈھ جنرل سر ہیر ولڈ برگس نے 1950ء وچ کڈھی سی جدوں انگریز ملا لیا وچ کیونشٹاں نال لڑدے پئے سن۔ برگس ویونت بھارتی فوج وچ گھنی چلی اے۔ اوہنے ایہنوں ناگ لینڈ، مزر ورام تے تیلنگا نا وچ رج کے ورتیاے۔ چھتیس گڑھ دے بی جے پی ولوں بنے وڈ وزیر رمن سنگھ نے ہو کا دتا ہی جیہڑے پنڈ واس کیمپاں وچ نہ آئے اوہ حکومت دے کاغذاں وچ ماؤنٹ ہو سن۔ ایج بستر دے نکلے جیسے پنڈ وچ گھرے بیٹھا ہتھل بندہ وی حکومت ورو دھ مار دھاڑ دیاں کاروائیاں وچ زڈھے بندے سان 59 واں ہو گیا۔ سٹیٹل دے مگ وچ چاء دیندیاں کسے مینوں ایسز فون دی جوڑی پھڑا کے نکا جیہا ایم پی 3 پلسیر لا دتا۔ ایہہ بیجا پور دے پلس ایس پی منہر دی جھیمیٹی جیہی ریکارڈنگ سی۔ ایہدے وچ اوہ اپنے کسے چھوٹے افسر نوں اوہناں انعاماں تے سوکھاں دی دس پاوند اپیا سی جیہڑیاں تھلڑی تے اُتلی حکومت نے جاگرت پنڈ وایاں تے کیمپاں وچ آن تے من والے لوکاں نوں دینیاں کیتیاں سن۔ اوہنے کرڑے لفظاں وچ اپنے افسر نوں کئی کیتی ہی جیہڑے پنڈ نہ من اوہناں نوں اگ لاکے پھوک دیو تے جیہڑا کوئی خبر کار ایس کاروائی دی جانکاری لیندا وکھالی دیوے اوہنوں ویکھدیاں سار گولی مار دیو۔ (میں بہوں چر پہلے ایہدا اخباراں وچ پڑھیا سی جدوں اجیہی واپری دی خبر چھپی سی تے کسے خبر کار نوں ایہدے وٹے گولی وی ماری گئی سی، مینوں ناں چیتے

نہیں۔ ایس پی جیسے ایہہ سارا کارا کروایا سی حکومت نے اوہنوں سیٹھ ہیومن رائٹس کمیشن
 وچ بدلی کردتاسی۔)

سلو اجمدم نے 18 جون 2005 نوں پہلا پنڈ جیٹر اسٹریسی اوہاناں امیلی سی۔ جون توں
 لے کے دسمبر 2005 تاں ایسے دکھنی دنتے واڑا دے سینکڑیاں پنڈاں نوں اگاں لا کے سواہ
 کیتا، لوکاں نوں قتل کیتا تے گڑیاں تیویاں دیاں پتاں رولیاں۔ ایہناں کاروائیاں دا گڑھ بیلا دلا
 لاگے بیجا پور تے بھیرم گڑھ دے ضلعے سن۔ بیلا دلا اوہو تھاں سی جتھے ایس دی لوہا مل گئی
 سی۔ جناتا سرکاراں دے وی ایہناں علاقیاں وچ ای تگڑے ٹھہرے سن۔ ایہتھے اوہناں ڈھیر
 چو کھاکم کیتا ہو یا سی۔ سنجائی دا اوہناں ایہتھے پکا پیڈا پر بندھ اُساریا سی۔ جناتا سرکاراں اُتے تاں
 سلو اجمدم اُچھپے دھاوے بولدی سی۔ اوہنے سینکڑیاں لوکاں نوں بے کرک کوہ دتا۔ 60 ہزار
 لوک آپنیاں تھاواں چھڈ کے کیمپاں وچ آن بیٹھے۔ کجھ مرضی نال تے کجھ ترٹھ پاروں۔
 ایہناں وچوں 3 ہزار بندیاں نوں پنڈراں سو روپے مہینے تے پلس وچ بھرتی کر لیونیں۔
 ایہناں گونیاں بھوریاں اُتے نلیش دے نکلے بھراورگے گجھرواں کنڈیا لیاں تاراں دے
 واڑیاں وچ عُمر اں دیاں قیداں لے لیاں نیں۔ ایس مارو جنگ نے کیتیاں دا پھل تاں جھولی
 پا کے ای چھڈنا اے۔ سپریم کورٹ بھادویں لکھ واری پیا سلو اجمدم تروڑے اوہناں دی چند
 بھگتیاں اُچھٹنی اے۔

لکھاں لوک حکومت دی تک توں اوہلے گئے، پر ایہناں 644 پنڈاں دی سودھ سواہر
 دے پیسے نہ ڈکیجے۔ ایہہ سونے دی کھان خبرے کدوں تاں سونا اگال دی اے؟ اوہلے
 ہوئے لوکاں چوں گئے تاں آندھرا پردیش تے اڑیسہ نوں مونیہ کر گئے نیں۔ اوہتھے ایہہ

مرچاں دی کھوہائی دی رُتے ٹھیکے داراں کول دیہاڑیاں کر دے نیں۔ ہزاراں خلقت جنگلاں
 نُوں جاوڑی اے۔ نہ کوئی آہنا سونہ کوئی ٹکانا۔ دن ہوندا اے تاں آپنے کھیتاں تے گھراں
 نُوں مُڑ آوندی اے۔

سلوا جڈم دی ات دے دناں وچ چپے چپے اُتے پلساں بہہ گئیاں۔ راج پر بندھ دی
 سوچ سی بنی ماؤنکشاں توں ویہلی کرائی دھرتی اُتے حکومتی طاقت دیاں اینیاں کُو بُوراں وچھا
 دیتاں جان جو ماؤنکسٹ ایدھر دا مُونہ نہ کر سکن جے ہیا کرائی لین تاں بیج کے نہ جاسکن۔
 ماؤنکشاں سوچیا جے اوہناں اینہناں پھاپھیاں تے بُوراں دا تروڑ نہ کیتا تاں جیہناں لوکاں دا
 اوہناں 25 ورھے نال رہ کے وساہ چتیا سی نیا سرے رہ جاسن۔ اوہناں نے حکومتی طاقت دے
 گڑھاں اندر وڑ کے دھاویاں دی لڑی چھوہ دتی۔ 26 جولائی 2006 نُوں ماؤنکشاں گنگا لور پلس
 کیمپ اُتے دھاوا کر کے ست بندے مار دتے۔ 17 جولائی 2006 نُوں اوہ ارا بور دے سلوا
 جڈم کیمپ نُوں جاڈھکے۔ ایہتھے اوہناں 20 جڈمے مارے تے 150 پھٹڑ کیتے۔ اخباراں ایس
 جڈم کیمپ نُوں ماؤنکشاں ہتھوں اُجڑ کے آئے لوکاں دا امدادی ٹھہریا دسیا۔ 13 دسمبر 2006
 اوہناں بساگدا دے اک ہور انج دے ای امدادی ٹھہریے دی خبر لئی۔ تن ایس پی او تے اک
 کانسٹیبل پار ہو گیا۔ 15 مارچ 2007 دا دھاوا سبھ توں وڈا تے تگڑا سی۔ اک سوتے ویہہ
 چھاپنیاں رانی بودلی کنیا آشرم چھپیہ لائی۔ ایس زنانہ ہوسٹل وچ پلس گڑیاں نُوں اوہل بنا کے
 لگی ہوئی سی۔ چھاپنیاں کسے نُوں سُوہ نہ لگن دتی۔ اڈول اندر وڑ گئے۔ گڑیاں دی سمھال
 کر دیاں اوہناں نے پلس دیاں بیر کاں اُتے بلہ کر دتا۔ 55 پلیسے تے ایس پی او ایس چھپیہ وچ
 بلگ گئے۔ گڑی کسے نُوں وی جھریٹ نہ آئی۔

رانی بودلی دھاوے تے پورے نلک وچ ہاہا کارچ کھلوتی۔ انسانی حقان دیاں راکیاں جتھے بندریاں ماؤنکشاں نوں زندن نولن لگ پئیاں۔ اوہناں بھانے ماؤنکسٹ نرے ات چک ای نہیں سن، سگوں پڑھائی لکھائی دے ویری تے سکولاں دی اٹ نال اٹ وجان والے وی سن۔ پر دند اکرا نیا وچ رانی بودلی دھاوے دیاں دھماں پے گئیاں۔ ایہدے اُتے کئیں نظماں گاوان تے نالک جڑ گئے۔

حکومت دا اوچھایا راکھی ستر ماؤنکشاں دی جو ابی کاروائی نال جھج گیا۔ لوکاں نوں وی سکھ دا ساہ پے گیا۔ پلس سلوا جدم کیمپاں وچ لگ کے بہہ گئی۔ ایتھوں ہن راتاں دے، ہنیرے وچ ای پلیسے تے تلنگے پنڈاں اُتے پڑھائی کرن نکدے۔ دن دے چاننے کوئی وی بٹے نکلن دا جگرا نہ کردا۔ ہولی ہولی پلیسے تے اوہناں دے نبر ای اوتھے مکے رہ گئے۔ سلوا جدم دے کیمپاں وچوں وی لوک اپنے پنڈاں نوں ٹبھن لگ پئے۔ ماؤنکشاں اگے ودھ کے اوہناں نوں جی آیاں کیتا۔ ماؤنکشاں ہوکا دتاہی جے پلیسے سچے دل نال اپنے کیتے کاریاں دی لوکاں توں مانی منگ لین تاں اوہ وی اپنے پنڈاں نوں پرت سکدے نیں۔ پیپلز لبریشن گوریلا آرمی وچ رلن لئی جوان پیڑھی دے لوکاں دیاں ہیڑاں لگ گئیاں۔ (پیپلز لبریشن گوریلا آرمی دسمبر 2000 وچ بنی۔ 30 سالوں وچ ایہدے ہتھیار و جتھے ایڈے پسرے جو سیکشناں توں پلاٹوناں تے کُپئیاں بن گئے۔ سلوا جدم دالک بھجیا تاں پیپلز لبریشن گوریلا آرمی کول ٹالین دی طاقت آن جڑی۔)

سلوا جدم نرا لڑائی ای نہ ہری سگوں ایہنے اپنے پیراں تے کھاڑی وی مار لئی۔ ٹابری والاں دا ایہدے توں اکاڑو کھٹا ہو گیا۔ اوہناں وچ ایہدی بھجی کوڈی جسی وی پرتیت نہ رہ

گئی۔ سلوا جڈم زری کوئی آپ مہاری اٹھوکی پھوٹ نہیں سی، جس تھوڑے جیسے ویلے لئی
 سہری چائی سی۔ ایہہ تاں چھتیس گڑھ حکومت تے کانگریس داسا نچا مورچہ سی۔ مرکز دی
 حکومت کانگریس کول سی نا۔ ایس کر کے سلوا جڈم دی ہار دوواں حاکم دہراں دے وارے
 وچ نہیں سی۔ او دوں سارے اقرار نامے زریاں کاغذی کھتتاں ای سن۔ دولتاں تے اے
 اوہناں سونیاں سن۔ اقرار نامیاں والیاں دہراں حکومت توں اڑچناں پدھریاں کرن لئی
 کرڑے سربندھاں دی منگ پئیاں کر دیاں سن۔ حکومت نے اوہناں دی منگ پاروں ای
 آپریشن گرین ہنٹ داہتا وڈیا اے۔ سلوا جڈم دے دتے پلیسے ایہدے وچ کو یا کمانڈ ہو گئے
 نیں۔ چھتیس گڑھ آرڈننس، سینٹرل ریزرو پلس فورس، بارڈر سیکورٹی فورس، ہند تبت
 بارڈر پلس، سینٹرل انڈسٹریل سیکورٹی فورس ساریاں اکسار ہو کے جہازاں تے ہیلی کاپٹر اں
 دی مدت نال ماؤنٹسٹاں دا شکار کھیڈن چڑھیاں ہوئیاں نیں۔ لوکاں نوں دلا کے آپنے اڈے
 لاواں دا بھندوی ایہتھے کھیڈیا جاندا ایہا اے۔

ارتھ بھرپور جنگاں کڈھیاں تھواں اُتے ای لڑیاں جان دیاں نیں۔ گھل بزاری راسوالی
 نے سوویت کمیونزم نوں افغانستان دے بنجر پہاڑاں وچ ہرایا۔ دنتے واڑا دے جنگلاں وچ
 بھارت دی آتما بچان دی جنگ پئی ہوندی اے۔ بھارت دا پرچی راج ایس ویلے جیہڑے
 چلھن وچ کھسیا ایہا اے، ایتھوں دیاں وڈیاں راسوال ستھاں داسیاسی پارٹیاں تے را کھی پر بندھ
 نال جو بھیڑ چھیا ایہا اے ایہدے اُتے مناں مونہیں کاغذ کالے ہوئے پئے نیں۔ پر جے کوئی
 ایہنوں اکھیں ویکھنا چاہوے تاں دنتے واڑا پڑسکدا اے۔

ریاستی واہی سبھی سانگیاں تے اڈھوریاں زمیں سودھاں دی اک رپورٹ دس پاوندی
 اے جو سلوا جڈم نوں سبھ توں پہلاں ٹائٹلسٹیل تے ایسر سٹیل نے روپیہ پیسہ دتاسی۔ ہُن
 ایہہ رپورٹ حکومت دی چھاپی ہوئی سی ایس کر کے اخباراں ایہدی چرچاکیتی تاں بھڑتھو پے
 گیا۔ (مگروں جدوں ایہار پورٹ پوری سودھ سواہر نال چھپی تاں ایہدے وچ سلوا جڈم نوں
 پیسے دین والا تھہ کڈھیا ہو یا سی۔ ایہہ کوئی بھل ورتی سی یا کسے لوہے دے سانجھے ہتھ نے آ
 موڈھیا نی یا سی؟)

12 اکتوبر 2009 نوں لوہاندی گڈا وچ ٹائٹلسٹیل پلانٹ دے دے اُتے کھلی لوک
 کچہری لگنی سی تاں جو عام لوک آون تے اپنے وچار دسن۔ پر ایہہ کچہری کئیں میل دُور
 جگدال پور دے کلیکٹر آفس وچ لگی۔ دفتر دوالے پلساں دا گھیرا سی۔ کوئی اپنی مرضی نال
 اندر نہیں سی جاسکدا۔ پنجاہ ٹابریاں دے بھارے دے سنینر پلس دی راکھی تھلے سرکاری
 جیپاں وچ آندے گئے سن۔ کچہری سکی تاں ڈسٹرکٹ کلیکٹر نے لوہاندی گڈا دے لوکاں نوں
 بل ورتن کرن دی ودھائی دتی۔ اُتھو ویاں اخباراں دی ایسے سرکاری جھوٹھ نوں سچ کر کے
 ورتایا۔ پنڈ واساں دی مرضی دے برخلاف سٹیل مل لئی زمیناں لئیاں جان لگ پئیاں۔
 ماؤنٹشاں اجے بھارتی راج پاٹ مودھ مارنا اے، پر ہندو نیہنہ پوج تے راسوال جٹ تاں
 ایہنوں پہلاں ای کنیں وار سر پر نے کری بیٹھے نیں۔

ہے نا بھارتی راج کاری دا پورا کالونی گیر چلتر ہی نا گیاں تے مزواں نوں چھتیس گڑھ لڑن
 گل دیندے نیں، سکھاں نوں کشمیر تے تاملان نوں آسام۔
 لوہاندی گڈا دتے واڑا توں پنجاں گھنٹیاں دی وتھ تے اے۔ نسل ایجھے کدیں وی نہیں

سن ہوندے۔ کامریڈ جوری جیہڑی کاڈھیاں دی چٹنی کھانیاں میرے نال ای بیٹھی سی کہن لگی، ”اسیں تاں اوتھے اودوں گئے آں جدوں لوکاں نے اپنے گھراں دیاں کندھاں اُتے، نکسلی آؤ، ہمیں بچاؤ لکھ لکھ کے سانوں بلایا۔ ٹائٹسٹیل والے اوہناں دیاں زمیناں مگر لگے ہوئے سن۔ لوک آپنیاں زمیناں نہیں سن دیندے۔ پنڈت داسر پنچ ٹائٹا والیاں دی دلالی کرداسی۔ لوکاں نوں پیسے دے کے زمیناں چھڈن تے منانداسی۔ اسان اوہنوں گولی مار دتی۔ ساڈا اک کامریڈ وی ماریا گیا، پر اوس دلال توں پنڈ دی جند چھٹ گئی۔ اسان پھیر اوتھے ٹائٹا نوں پیر نہیں دھرن دتا۔“ جوری ویہیاں ورھیاں دی اے۔ اوہ پیپلز لبریشن گوریلا آرمی وچ نہیں، پارٹی دے رہتل جتھے وچ ہوندی اے۔ گاوندی اے۔ گاوندی اے۔ گاوندی اے۔ پچھوں ابو جھمد دی اے۔ (کامریڈ مادھو نال وی اہی ہوئی اے۔ اوہ اک واری اوہناں دے پنڈ آیا سی۔ جوری نے اوہدا گاؤن سُنیاتاں عاشق ہو پئی۔ اخیر دوواں ویاہ کر لیا۔)

دل کیتا آکھاں نیں، بھوتیاں کجھ نہیں سردا، نیاں ہتھ لیاں دُنیا ویری ہو جاندی اے۔ پھیر سوچیا جے ایدھروں موٹاں تے کدھر ٹوراں نیں؟ عدالتاں وچ جان؟ نوں دلی دے جنتز منتر دھرنادین؟ جلوس کڈھن؟ بھکھ ہڑتالے بہن؟ نوں مالی پوننت بنان والے ویہردا وٹاں کیوں نہیں دیندے؟ ایس جنگل وچ ہوندی ویہردا، نابری دا؟ اچھاتے ایہہ آکے ستنے کیہڑی پارٹی نوں وٹاں پان؟ ایس ملک دی کیہڑی جمہوری ستھ دا در کھڑکان؟ نرمدا بچاؤ اندولن والیاں نرمدا اُتے بھٹ بھٹن دے ورودھ کیہڑی کیہڑی گڈی نہیں کھڑکائی؟ ماؤنسٹ تاں گاندھی دے چیلیاں توں وی وڈے دیاوان نیں۔ اکا سچ پیرے۔ بھن ترڈوی گھنی سمھال نال کردے نیں۔ پلس دی کسے گڈی نوں ساڈنوں پہلاں اوہدیاں کم آون

والیاں چیزاں وکھریاں کر لیندے نیں۔ اُتھل دی راہ تے کوئی شے اجایاں نہیں ہونی چاہیدی نا۔ ہُن اُتلی کمان نے آکھیا اے، گڈیاں ساڑن دی لوڑ نہیں، اہنناں نوں مٹی تھلے دب دیا کرو۔ سودھ سوت کے مڑ ورتیاں جاسکدیاں نیں۔

80 دے زمانے پارٹی نال لوکاں دار ساگھنا ہو گیا۔ اوہ پارٹی کول آپنے جھیرے جھانجھے تے گنجھلاں لے کے آون لگ پئے۔ سبھ تھیں پہلی گنجھل مادیانا بری دی اک مائی لے کے آئی۔ آپنی گنجھل گوں کے دسیوس۔ مادیانا بری دیاں ویاپیاں جنیاں نوں چھاتیاں کجن دی مناہی سی۔ گھریں باہریں ننگے سینے رہنا پیندا سن نیں۔ ہٹی بزار وی جانا ہوندا تاں گلوں واندیاں ای جاندیاں۔ کیہ کردیاں وڈیاں دی ریت سی۔

پارٹی نے ایہہ گنجھل کڈھن دی دھار لئی۔ گھنی سرت نال مادیانا بری وچ کم کیتا تے اوہدے جنیاں نوں ایہہ رواج مُکان تے منایا۔ 1986 وچ پارٹی نے آد واسی مہلا سنگھٹن بنایا۔ ایہو اگے جا کے کرائتی کاری آد واسی مہلا سنگھٹن ہو نہیا۔ اج ایہدے وچ 90,000 جنیاں نیں۔ بھارت دی ایس ویلے سبھ توں وڈی جنی سٹیج ایہو آکھی جاسکدی اے۔ 90,000 دا ایہہ سارا ہند ماؤنٹس اے۔ کیہ ایہہ ساریاں ای مار دتیاں جاسن؟ سی این ایم دے 10,000 بندیاں دا کیہ بنسی؟ آد واسی وسیبے وچ جنیاں نال کنیں رنگاں دے دھرو ہوندے نیں۔ جنی دی کوئی بچھہ پر تیت نہیں۔ دھکے نال ویاہ ٹوردے نیں۔ اُدھالا دی نیت دی کار اے۔ اچھے دنال وچ جنگلیں چھڈ آوندے نیں، جتھے ایہہ جھگیاں وچ ویلا پورا کردیاں نیں۔ اک اک جنے کنیں کنیں جنیاں گھریں پائیاں ہونیاں نیں۔ مارگٹ دی کوئی روک نہیں۔ کامریڈ ستمبر 2004 وچ پیپلز لبریشن گوریلا آرمی وچ آئی۔ اوہنے دسیا، ساڈے

گھراں وچ ہر ویلے گڑیاں جنیاں دے بھاء دی بنی رہندی اے۔ اوہناں نوں ہر ویلے تاڑ کے رکھیا جاندا اے۔ کوئی گڑی رُکھ اُتے نہیں چڑھ سکدی، جے چڑھ جائے تاں گھر دیاں نوں پنج سو روپیہ ڈنڈ دا ٹھک جاندا اے یا پھیر گُکڑی دینی پیندی اے۔ جے کوئی جنی مار کھانداں اگوں ہتھ چک بہوے تاں پنڈ نوں بکری دتیاں خلاصی ہوندی سُو۔ جنے رل کے مہینیاں بدھی پہاڑاں تے شکار کھیڈ دے رہندے نیں۔ شکار آوندائے تے جنی نیڑے نہیں لگ سکدی۔ چچ دا گوشت سارا جے چم کر جاندا اے نیں۔ جنیاں لئی نرا ہڈیاں چھچھڑے ای چھڈ دے نیں۔ ہور تاں ہور جنیاں آنداوی نہیں کھاسکدیاں۔ ایہناں سبھ ودھیکیاں دا تروڑ تاں پھیر پیپلز لبریشن گوریلا آرمی وچ رلن ای ہو سکدا اے؟

کے اے ایم ایس (کرائی آو داسی مہلا سنگھن) ایہناں ساریاں ودھیکیاں نال نجھڈی پئی اے۔ دندا کر انیا وچ اج دی جنیاں بی نہیں کیر سکدیاں۔ پارٹی اکٹھاں وچ جے ایہنوں انیاں تے آکھدے نیں پر ویسے چوں مُکاندے کوئی نہیں۔ پارٹی نے فیصلہ کیتا جو جناتا سرکار دی سانجھی زمین وچ جنیاں ای بیجائی کیتا کر سن۔ اج اوس زمین تے زنانیاں بی پاندیاں، پانی لاندیاں تے سبزیاں اگاندیاں نیں۔

بستروچ پلس دی دب دیڑچا لو ہوئی تاں کے اے ایم ایس اوہدے ساہمنے کندھ بن کے کھلوگئی، سینکڑیاں کیہ ہزاراں زنانیاں پلس نال سدھا ساہواں مورچہ لایا۔ کے ایم ایس اے دی پاروں زنانیاں نال بہت سارے مند ورتارے مک گئے نیں تے اوہ ریتل ونڈ و بکری دے بندھناں توں چھٹ گئیاں نیں۔ بہت ساریاں جوان گڑیاں تاں سماجی گھر وکی گھنن توں تنگ آئیاں پیپلز لبریشن گوریلا آرمی وچ وہیراں بنھ کے آریاں نیں۔

حکومت نے ماؤکٹشاں نوں بھنڈن نندن دامورچہ وی لایا ہویا اے۔ اخباراں تے ٹی وی چینلاں توں دن رات ماؤکٹشاں دی کُتیا کُتیا ہندی رہندی اے۔ اوہناں نوں نرا پُرادھاڑے گیر دسیا جاندا اے، جیہناں دامار دھاڑتے کھوہ دھر و باجھ کوئی کم نہیں۔ جے اوہ فوج پلس تے بھاڑے دے بدماشیاں توں لوکاں نوں تے اپنے آپ نوں بچاون داکوئی نکاموٹا آہر کر دے نہیں تاں اوہناں نوں قاتل، ڈکیت تے امن ویری آکھ کے اوہ بندیا جاندا اے جو انسانی حقان دیاں رکھی ستھاں وی پٹ سیاپا کرن لگ پیندیاں نیں۔ ماؤکٹسٹ جنامرضی سچ دسن داچارا کرن اوہناں دی اک نہیں منی جاندی۔ اوہناں دا کچھ نہ کدھرے چھاپیا جاندا اے تے نہ ای کدھرے بول سنایا جاندا اے۔ پلس فوج تے بدماش جتھیاں دیاں لوک ویری کرتوتاں وی ماؤکٹشاں دے نال مڑھ دتیاں جاندیاں نیں۔ اخباراں تے ٹی وی چینل سلوا جدم تے جن جگر ان ابھی یان جیہے دھگانو جُنڈاں نوں لوک سیوا دیاں ستھاں ہو کدے نیں۔ کسے اخبار تے ٹی وی نوں ایہناں ستھاں دے اپرادھ نہیں دکھائی دیندے۔ فوج پلس جیہڑی لوکاں نوں ہر ویلے تسیہے دیندی اے ایہناں دے بھاء دی فرشتہ اے۔ کوئی ماؤکٹسٹ جتاہتھے چڑھ جائے تاں اوسے ویلے تھاں مار دیندی اے، جتی ہووے تاں اوہنوں ماؤکٹسٹ ہون دی سزا توں پہلاں جتی ہون دی سزا ٹھگنتنی پیندی اے۔ ایس دھر و واہ دی کدیں کوئی عدالتی پُن چھان نہیں ہوندی۔

پڑا بچ کوئی آہر چھڑ پیا سی۔ ہنیرے پاروں کجھ دسدانہیں سی۔ نکے نکے ٹمکنے سن لوء دے اُرا نہہ پرانہہ بھوندے ہوئے۔ تارے سن یا ٹیہینے کہ ماؤکٹسٹ۔ ایس بچ منگتو آ گیا۔ اکھے سکول دے نال پڑھن گیا ہویا ساں۔ سکول دے نال کہ سکولے؟ پچہ لگا کیونسٹ بال

سکول کوئی بھی ٹھکی تھان نہیں جتھے بال اپڑ دے نیں۔ ایہہ تاں آپ سید اہو یا بالوں کول اپڑ دا اے، جتھے جتھے وی اوہ ہون۔ اوہناں نوں پڑھن لکھن دا ول سکھاندا اے تے نال رل کرن، رل و سن دی جاگ ورتاند اے۔ (راس والی دے سکلے بجھا میڈیا ہو مکدا اے، ”بالاں دے ذہناں نوں ڈھالن ڈھے نیں۔“ تے جیہڑی وی مشہوریاں سوچ پنگارے توں اگدیں ای بال ذہناں وچ بھاری دتی آوندیاں نیں، اوہناں نوں کیہ آکھسو؟) کسے وی کمیونسٹ بال نوں بدوک نہیں پھڑائی جاندی نہ اوہنوں وردی پوائی جاندی اے۔ پر اوہ اکھاں وچ تارے سجائی پی ایل جی اے (پینلز لبریشن گوریلا آرمی) دیاں پیڑاں تے ٹردے وڈے ہوندے پئے نیں۔

منگتو کجھ ہمایا کر داسی میرا۔ پانی نال میری بوتل بھر دتی سائوتے ہن مینوں چیزاں سلینڈر دا پیا آکھدا سی۔ سیٹی وچ۔ نیلی جھلی دی چھو لاری اک دم لمی پے گئی تے اگلے پنجاں منشاں وچ ٹھپی کنبھی وی گئی۔ اگلی سیٹی تے سودا سوکا مرید پنجاں پالاں وچ چوکس ہو کھلوتا۔ حاضری لگن لگ پئی۔ میں وی پال وچ کھلی ساں۔ میری واری اگے کھلوتی کامریڈ کملا نے چیتے کرائی۔ (ساڈی گنتی ویدیہاں تیکر اپڑ دی اے تے پھیر اک توں چالو ہو جاندی اے۔ ایہہ گونڈ ڈھنگ اے گنتی دا۔ اوہناں لئی ویہہ ای حد ہوندی اے گینن دی۔ خبرے ساڈے لئی وی ایہا ای اے) چند و ہن وردی وچ اے۔ سٹین گن پھڑی ہوئی سو۔ راجو گونڈی بولد انمی وچ وچ ڈھانی نوں کجھ سمجھاندا پیا اے۔ مینوں گونڈی نہیں آوندی تاں وی میں اک لفظ ’آر وی گھڑی مڑی پئی سندی ساں۔ مگروں راجو نے دسیا، ایہہ انگریزی لفظ ’ریڈیو‘ دا ٹھڑا کھر اے۔ ہن گونڈی دا ای ہو گیا اے۔ جانے کدھرے بھیر پین تے

کھڑن پائے جائے تاں جتھے مُرُجُڑنا اے اوہ تھاں۔ مینوں گھاہر جیہی سہی ہوئی، شُکر اے راجو
 نُوں پیتنہ لگا۔ میری گھاہر گولیاں دی بھنڈ تھلے آؤن توں نہیں سی، جنگل وچ گواج جاؤن توں
 سی۔ مینوں لاہماں اکثر بھل جانِ دیاں نیں۔ آپنے بیڈ رُوم تے واش رُوم وچ کئیں وارِیں ہو
 جاندا اے میرے نال۔

ٹرنوں پہلاں کامریڈ وینو میرے کول آیا۔ ودعیا منگیو۔ اُن دی ٹوپی تے پیریں
 چپلاں توں اوہ نکا چنچھر پیا جا پدا سی۔ انگ راکیاں اوہنوں گھیریا ہو یا سی۔ تن بُڈھیاں تن
 بندے۔ اسلئے نال لدے ہوئے۔ ”کامریڈ ٹسیں ایتھے آئے، اسیں تھورایت آں۔“ اوس
 لال سلام آکھیا تے نکت ہلاندا ٹُر گیا۔ پل وچ لگا جیویں ایتھے کدیں نہیں سی ہوندا۔ مینوں
 کھس جیہی پئی۔ پر نہیں، اوہدیاں گھنٹیاں بدھی کیتیاں گلاں تاں میری واج پٹاری وچ بھریاں
 پئیاں سن۔

اسیں آہمو ساہنیاں وکھ وکھ راہواں تے ٹر پئے۔ کامریڈ راجو میل پرانہ ای ہووے
 تاں آئیوڈیکس دی مشک آجانِ دیاں اے، ہسدا کہن لگا، ”گوڈے میرے ہُن کم نہیں
 کردے۔ پین کلرز دا پھکا ماراں تاں ٹرن ہوندا اے۔“

کامریڈ راجو نے رائے پور وچ اٹھاراں ورھے وکالت کیتی اے۔ اوہ تے اوہدے نال دی
 کامریڈ مالتی دوویں ای ہو رہت سارے لوکاں نال رل کے شہر چ پارٹی لئی کم کردے سن۔
 کامریڈ راجو دندا کرانیا آیا ہو یا سی تاں بچھوں مالتی نُوں پھڑ لیا گیا۔ ہُن اوہدے گھر نُوں پلس
 نے جندرے مار دتے نیں۔ بچے کسے رشتے دار کول چلے گئے نیں تے اوہ جنگل وچ پارٹی لئی
 لڑ داپیا اے۔ تاں وی اوہ ہر ویلے ہسدا ہساندا رہندا اے۔ اوہنوں ایہہ طاقت کیتھوں ملی اے

ایڈے ڈکھ وچ وی ہسن دی۔ پارٹی نال اوہناں ساریاں نوں کنا پیار اے، کنیاں آساں نیں
 جیہڑیاں مونیہن نہیں دیندیاں۔ مینوں پیر پیر اُتے ایس سوچ ایس خیال نال واہ پیا اے۔
 اسیں سارے اک پال بنائی تُو دے پئے ساں۔ میں تے اوہ سو جنیاں جنے، جیہڑے حکومتی
 کاگتاں ج پنا سوچے سمجھے بھوتے پئے سن، رت دے ترہائے آکی لوک۔ میں تُوں پہلاں
 پڑاء آلی تھاں تے نگاہ ماری۔ کیہ جگاگی دس پیندی ہووے سو بندے دے ڈیر اکرن دی۔ جتھے
 اک بلدی رہی سی اوتھے کجھ سواہ دکھالی دیندی سی۔ مینوں وشواس نہیں سی آوندا ایس
 نویکی فوج دا۔ گوڑھے ہنیر گھپ گھیرتے تُو مسان وچ اسیں تُوے جان دے ساں۔ میرے
 ہتھوں ج ای بیڑی سی۔ مینوں ایہدے گول چاننے کامریڈ کملا دیاں سلپیراں چوں نگیاں
 اڈیاں ای دسدیاں سن۔ میں ایہناں دے حساب نال پیر چکدی دھر دی ساں۔ اوہنے
 میتھوں دس گنا چوکھا بھار چکھیا ہو یا سی۔ رفل، چٹھوتے سر اُتے دانے پھکے دی گنڈھ۔ اڈو
 کھوڑے راہواں تے تُو دیاں وی ایہہ گنڈھ اوہدے سر اُتے وترسی۔ اوہنوں کدھرے وی
 ایہنوں ہتھ پاون دی لوڑ نہیں سی پیندی۔ اوہ کرامات اے۔ پنڈھ چوکھا ای لما ہو گیا۔ میں وار
 پڑھائی دی شکر گزار ساں۔ اوہدی پاروں میرے پیراں پورا دن آرام کر لیا سی۔ رات ویلے
 جنگل وچ تُو نا ڈھیر سوہنا کم اے۔ تے میں تاں ہر رات پئی تُو دی ساں۔
 اسیں بھومکال ویہر دے میلے اپڑنا سی۔ ایہہ ویہر 1910 وچ کوئیایاں نے انگریزاں وُردھ
 کیتی سی۔ ایس میلے سوویں ورھے گنڈھ وی سی ایہدی۔ بھومکال بھچال نوں آکھدے نیں۔
 کامریڈ راجو دسد اے لوک کنیں کنیں دناں دا پنڈھ کر کے ایس میلے تے اکٹھے ہونے نیں۔
 جنگل وچ لوکاں دا ہڑھ آجانا اے۔ ڈی کے دیاں ساریاں ڈویژناں وچ ای خوشی منائی جانی

اے۔ اس میں اُچھپے لوک سماں، کیوں میلے دے گل جشناں داؤ و لنہار کامریڈ لینگ ساڈے نال
 سی۔ گو نڈی وچ وچ وچ توں لینگ بولدے نیں۔ کامریڈ لینگ آندھرے پردیشوں آیا ہویا اُچالما
 ادھکڑا غم دا بندہ اے۔ اوہ لوکاں دے ات پیارے تے لوڈے گانیک شاعر گدر دا سنگتی رہیا
 اے۔ گدر اوہ بندہ اے جیسے 1972 وچ جن نالیہ منج (جنم) ناں توں رہتل ڈھانی جوڑی سی۔
 اگے جا کے جنم لوک لڑاک ڈھانی دی باہی بن گئی سی۔ آندھرا پردیش وچ اوہدے نائک
 ویکھن تے گاؤں سنن لئی ہزاراں بندہ ڈھکدا سی۔ کامریڈ لینگ اوہدے نال 1977 دے
 زمانے جڑیا سی۔ اوہدے گانیک ہون داوی ڈھیر ناں بنیا۔ اوہناں دناں وچ جدوں آندھرے
 پردیش کامریڈاں اُتے سختی آئی ہوئی سی، روز دیہاڑے پلس بندے پھڑدی سی تے اوہناں
 توں جھوٹھے مقابلیلاں وچ مار دیندی سی۔ کامریڈ لینگ وی اک رات ہسپتال دے بسترے
 توں پھد پچ گیا سی۔ پلس اوہنوں مارن لئی وار نکل لے گئی۔ چنگے بھاگیں گدر توں پتہ لگ گیا
 تے اوہنے اُرانہہ پرانہہ نس بھج کر کے اوہ رولا پایا جو پلس لینگ توں چھڈن تے مجبور ہو گئی۔

2

کامریڈ لینگ 1998 وچ دندا کرانیا آیا۔ پی ڈیلو والیاں رہتل سُنج بنانی سی۔ چیتنا نالیہ منج
 دی اگوائی کامریڈ لینگ نے کرنی سی۔ ہُن اوہ ایتھے میرے نال ای ٹریا جاندا سی، ساوے رنگ
 دی قمیض تے کرمچی رنگ دا گلابی پھانٹاں والا پجامہ پائی۔ دس لگا، ”اے ویلے چیتنا نالیہ منج وچ
 دس ہزار لوک نیں۔ ساڈے کول پنج سو پکا گاؤں اے ہندی، گو نڈی، چھتیس گڑھی تے ہلی
 رہتل: کلچر، کلچرل۔ سُنج: تنظیم، آرگنائزیشن۔

بولیاں دا۔ اسماں آپنے اک سو چالیہہ گاونوں دی کتاب وی چھاپی اے۔ گاون ہر کوئی لکھدا اے۔“ پہلی وار گل کیتیاں اوہ اکہر متا ای لگا۔ واہو ادناں مگروں مچ دوالے بیٹھیاں اوس تیلگو فلماں دے اک بڑے ای نامی ہدایت کار دی گل سنائی۔ ”آپنیاں فلماں وچ ہمیش نکلسی بند اے، میں اوہنوں بچھیا“، کامریڈ لینگ سوہنے تیلگو انگ دی ہندی بولدیاں دسیا، ”تینوں نکلسی رنج دے ای کیوں لگدے نیں؟“ کامریڈ لینگ نے سانوں شکاریاں واکن اے کے سنائی رفل پھڑی جنگل وچ کلبیاں ہو کے چھپندے بندے دی نقل لاہ وکھائی۔ اسیں ہس ہس نلیٹ ہو گئے۔

مینوں بھومکال میلے دا بچ نہیں سی۔ لگد اسی ناہری والاں دے ریتل ناچ ہوسن ماؤنسٹ پر اپو گنڈے دے ماوے نال آکڑے، پھوکیاں تقریراں تے لیشنیاں اکھاں والے گجھے سنیئر۔ اسیں واہو اوڈو نگھی شام ہوئی نال اوتھے اڑے۔ وانساں دوالے رتا کپڑاول کے کچی جیہی گو بنھی سن نیں، جیہدے نال کپڑے دے وڈے وڈے مینر ٹنگے پئے سن۔ ماؤنسٹ پارٹی دا ہتھوڑا داتری اُتے سی تے جناتا سرکار داتیر کمان تھلے۔ عین درجے بندی سر۔ چومترا ڈھیر کھلاسی گارے نال لنبی وڈی ساری پیر اُتے۔ تھلے رڑتے تھاواں تھاں اگاں بلیاں پمیاں سن، آئے بیٹھے میلی رات داہانڈی ٹکر پئے کر دے سن۔ آل دوالے نھیرے وچ زکھاں دے جھنڈا ای نظریں پیندے سن۔ اسیں تار بنھی میلیاں وچالیوں لنگھدے ٹرے گئے۔ لال سلام، لال سلام، لال سلام پئے ہوندے سن۔ اسیں ذری نہ اہکے۔ پندراں منٹاں مگروں پھیر جنگل وچ ساں۔

اکہر متا: سنگل ماسٹوڈ۔

نویں پڑا وی حاضری لگی۔ پاہرے والیاں تھاواں تے پاہر و متھے گئے۔ پلس پوے تاں کتھے کتھے ٹھل ہو سی۔ اک واری کھنڈ کے ڈوجی وار کپڑیاں تھیں مڑ بڑیا جاسی۔ ساریاں رل کے پورا متا پکایا۔ اک ڈھانی اگیتی اپڑی بیٹھی سی۔ اوس رات دا نمکر پکا لیا سی۔ کلمانے روٹی مگروں مٹھے دا اچھ کیتا ہووے۔ کتوں امروت کھوے لئے سائو۔ اڈول میرے ول وی کجھ دہا دتیوس۔

دھی ویلے سینکڑیاں مونہیں خلقت ڈھکن لگ پئی۔ میلہ بھگھن لگ پیا۔ چراں توں وچھڑے لوک پچے ملدے سن۔ مائیک ٹیکا ٹیکا کے جانچے جاندے پئے سن۔ جھنڈے، بینراں، پوسٹراں تے جھنڈیاں دا کوئی ڈھر دھج نہیں سی۔ اک پوسٹرا تے او نمگنار وچ مرتبے پنجاں کامریڈاں دیاں مورتاں بنیاں سن۔

میں کامریڈ نرمد، کامریڈ ماسے تے کامریڈ رُپی نال چاء پیندی بیٹھی ساں۔ کامریڈ نرمد اگچی رولی وچ لائے کنیاں ورھیاں دیاں گلاں پئی سننادی سی۔ او دوں اچے دندا کرانیا وچ کرانتی کاری آدو اسی مہلا سنگھٹن دی واہل نہیں سائو سنبھالی۔ رُپی تے ماسے آندھرا پردیش دے شہراں وچ جوڑ بڑ تل کر دیاں آئیاں سن۔ اوہناں مینوں پارٹی وچ جنیاں دے ورھیاں بدھی گھول دا قیصہ سنایا۔ اوہ پارٹی توں نرا آپنے حق نہیں سن منگدیاں۔ اوہناں دا جھیرا سی پارٹی جنے جنی نوں ساواں منے۔ کیوں جو دوواں میلاں نوں وتر کیتیاں ای پارٹی نیائیں ویسے دی اُساری چک سکدی اے۔ ختے کامریڈاں نوں ایہہ منگ اکانہ سکھائی۔ اوہناں جنیاں دی

گو: راجاں مستریاں دا کندھاں دی چنائی لئی بنایا اڈہ۔ پیر: پاڑا، وڈی گو، چان۔ میلی: میلیے دا میل۔

اچکے: زکے۔ وہان، ٹورن، کھکان، سرکان۔ کرانتی کاری: اُتھل کار، انقلابی۔

مہلا: سوانی۔ سنگھٹن: سہنج، بیڑ، تنظیم۔ واہل: ڈسے واری۔ وتر: سانواں، بروہر۔

آس درڑ دتی۔ اوہ اپنے آپ نُوں مہا اُتھل کار تاں سمجھدے سن پر اوہناں دی سُر ت نُوں
 اوہو نر پر دھانی تے مینکڑ والی پُرانی بچ لگی ہوئی سی۔ ماسے دسیا، اودوں تُوں ہُن تاہیں وئا تاں
 بہتیرے آئے نیں پر کئیں پو اڑے اے نہر نے رہندے نیں۔ (پارٹی دی پردھان کمیٹی تے
 متے کار ڈھانی وچ اے تاہیں کوئی جنی نہیں آسکی۔)

لوڈھے ویلے تاہیں پی ایل جی اے دے لوکاں دی اک ہور کھیپ آگئی۔ ایہدا اگواک
 لما لگر جیہا چھوہر نہارا بندہ سی۔ ایس کامریڈ دے دوناں سن۔۔۔ سکھدیوتے گڈسا اُسیندی۔۔
 -دوویں اصلی نہیں سن۔ سکھدیو اک بہوں پیارا کامریڈ ہوندا سی۔ اوہ شہید ہو گیا سی۔ (ایس
 جنگ وچ مریاں ای اصل ناں لہجدا اے) گڈسا اُسیندی تاں کئیاں کامریڈاں داناں رہیا
 اے۔ گل تاں تھاں تے ویلے دی ہوندی اے۔ (کجھ مہینے پہلاں کامریڈ راجو گڈسا اُسیندی
 سی۔) دندا کرانیا دے پارٹی بلیار داناں گڈسا اُسیندی اے۔ سکھدیو بھادویں اگلا سارا ویلا
 میرے نال ای رہیا پر پھیر وی مینوں اوہدے تھوہ ٹکانے دا کوئی پتہ نہیں۔ پر میں اوہدا ہاسہ
 سیہان سکدی آں۔ سن اٹھاسی وچ ایہتھے آیا سی جدوں پی ڈیلیو جی نے آپنی فوج دا اک تہائی
 حصہ تیلنگانوں دندا کرانیا گھلیا سی۔ اوس ڈریس نہیں سی پایا ہو یا سکوں سول ٹھٹھایا ہو یا سی
 (گونڈی بولی وچ سول سادہ کپڑے نیں تے ڈریس ماؤنسٹ یونیفارم۔) گبھرو افسر وکھالی
 دیندا اپیا سی۔ میں یونیفارم نہ پان دا پچھیا تاں کہن لگا اوہ وانڈھے گیا ہو یا سی تے ہُنے کا تکیر
 دے کیدھکال گھاٹ توں ای وگا آندا اے۔ اوتھے پتہ لگا اے ویدانت کُپنی 30 لکھ ٹن
 باکسائٹ اُتے اکھ دھری کھلوتی اے۔ لوکاں نُوں ٹوہن گیا سی، لڑن لئی تیار وی ہین کہ نہیں۔
 درڑ: کُپل۔ وئا۔ بدلا۔ متے کار ڈھانی: پولٹ بیورو۔ بلیار: ترجمان، سپو کسمین۔

”اوہ جتھے تے بند و قماں منگن لگ پئے“ اوس سر پچھانہہ سٹیا تے اُچی اُچی ہسن کڈھ ڈڑھا،
 ”میں اوہناں نُون آکھیا اے بھائی ایڈاوی سوکھا نہیں جے ایہہ۔“ او اچھت گلاں تے اے کے
 سنتالی (AK-47) نال کھیڈن توں اوہ صاف پی ایل جی اے داسر کڈھ بندہ دسد اسی۔
 جنگل دی چوکی آگئی۔ میرا بسکٹ آیا بیاسی (ایہہ لکھت سُنہیا ہوندا اے، کاگت نُون
 بھاناں پا کے بسکٹ جیہا بنا دیندے نیں) کامریڈ وینو ٹوریاسی۔ اوہنے مینوں اک گاؤن گھلنا
 سی۔ اوہو گاؤن آیا سی، بسکٹ بنیا۔ کامریڈ نرمدانے پڑھیاتے مُسک پئی۔ مادیا ٹاہری دی مائی
 نے ایسے گاؤن راہیں پارٹی نُون آپنا ڈکھڑا سنا کے مدت منگی سی۔ گاؤن وچ بھنیاں داسا نچا لاء
 سی:

ہاڑا وے دادا، اکھے چولیاں نہیں پانیاں

ہاڑا وے دادا، لہو ادیندے نیں

ہاڑا وے دادا، کیہ کیتا اے اسال

دُنیا وٹ گئی اے، نہیں وے دادا؟

ہاڑا وے دادا، ہٹیاں تے جانیاں

ہاڑا وے دادا، گلوں تنگم تنگیاں

ہاڑا وے دادا، اسال رنج نہیں جیونا

ساڈے وڈیاں نُون آکھ چا

او اچھت: اُرا نہہ پرانہہ دیاں، بے جوڑ۔ بھاناں: تہواں۔

گڈاؤ سیندی سرکاری خبر سوتراں دی دسد اپیاسی، کھوٹ تے اوئیل نِت کر دے نیں۔
 اسیں ردنے آں۔ ساڈی رد نہیں ورتاندے۔ ساڈے کول بستیاں دے بستے بھرے پئے
 نیں۔ اسیں آپ ای کتاب چھپیسائیں۔ اوہ ہر کھیا نہیں سی بولد اسگوں ہسد اپیاسی۔ ساڈے
 اُتے اجیے بیڑ ٹھوکدے نیں، رد دیاں ہاسہ ای آوند اے۔ 2007 وچ سانوں آکھنیا: نہیں
 بھائی، ہم نے گائیوں پر ہتھوڑے نہیں چلائے۔

ہو یا رنج بنی رمن حکومت نے چوناں تے آدوایاں نوں گائیاں ونڈن دامتا بنایا۔ اک
 دن ٹی وی چینلاں تے اخباراں وچ آیا: نکسلیاں گاواں دے اک وگ اُتے دھاوا کیتا اے تے
 ہتھوڑیاں نال گاواں مار دیتیاں نیں۔۔۔ جانے نکسلی ہندواں تے بی جے پی دوواں دے ویری
 نیں۔ ذری سوچوئی کیہ ہو یا پھیر۔ اسان ایہدی رد لکھی، ایہدے ول کسے خبر سوتر نے تک
 کے نہ ویکھیا۔ مگروں گھنڈی کھلی ساری گل دی۔ جبہڑے بندے نوں ایہہ گاواں ونڈن لئی
 دتیاں سن نیں، بد معاش سی۔ اوہنے ساریاں ویتج گھتیاں۔ ہڈا اوس ساڈے اُتے پادتا۔ اکھے
 نکسلیاں گھات لاکے ساریاں گاواں مار دتیاں نیں۔

رنج دی کوئی اک نہیں درجناں واپریاں نیں۔ سلو اجدم بنی تاں پہلا دھاوا میلی پنڈ اُتے
 ماریوس۔ ایہنوں پھوک کے سواہ چاکیتو نیں تے پھیر سارے کیہ ایس پی او، کیہ ناگا بٹالین تے
 کیہ پلس کو تراپل نوں دھائے۔ کو تراپل داٹساں سُنیایا ای ہونائے؟ ایہہ بہوں دُھمیا اے،
 کیوں، 22 واراں تاں ایہنوں ساڈیاں نیں۔ خالی ہون جو نہیں مند۔ جدم ایہتھے اپڑی تاں
 ساڈی تھلڑی جتھہ اڈیکدی ہووے۔ گھات وچ دو ایس پی او مر گئے۔ ست پھڑتج گئے تے
 خبر سوتر: خبر ویلے۔ رد: تردید۔ بیڑ: جھوٹھ۔ جتھہ: ملیشا۔

رہندے بھٹھاں کھا گئے۔ اگلے دن اخباراں چھاپیا، نکسلیاں نمانے آد واسیاں دی لمی وڈھ تک
 کیتی اے۔ کجھ اخباراں نے تاں مرن والیاں دی گتتر سیتکڑے دسی۔ اسان اہیناں خبراں
 نوں جھوٹھ دسیا پر کسے ساڈا آکھن نہ چھاپیا۔

”پھڑتے ستاں دا کیہ کیتو ہے؟“ میں پچھیا۔ ”جُوہ کمیٹی نے جن پکھری لائی۔ چار ہزار
 بندہ آیا۔ ساری کہانی سنوینیں۔ دو ایس پی اوواں نوں موت سزا سنائی۔ پنجاں نوں تاڑنا دے
 کے چھڈ دتوینیں۔ ایہہ سارا لوک فیصلہ سی۔ اسیں مُخبراں توں ڈاڈھے ڈکھی آں پر اہیناں دا
 سارا معاملہ وی کن دھر کے سنیا جاندا اے، اوہ اگول آپنا گناہی ہونا دی من جاندے نیں۔
 لوک آہندے نیں، ”اِس کا ہم رسک نہیں لے سکتے“ یا ”اِس کا ہم رسک لیں گے۔“ جیہدا
 رسک لین تے لوک من جاندے نیں، اوہنوں چھڈ دیندے آں۔ اخباراں نرا مُخبراں دا
 مرن ای چھاپدیاں نیں چھڈے گیاں دا اکا نہیں دسدیاں۔ حالاں گھنے تاں چھڈ دتے
 جاندے نیں۔ اِنج سانوں نرا اُخونی بنا دھریا نیں۔ جیویں پنما مارن دے سانوں کوئی کم ای نہیں
 آوند۔ ساڈی لہر وٹالین دی نہیں۔ ایہہ تاں جیوندے رہن تے اگلیاں منٹھی پیر پھیاں نوں
 جیوند ارکھن دا آہر اے۔ جھلاں ہو جاندیاں نیں۔ کئیں وار بے گناہے دی پلس دے بھلکھے
 وچ مرتج جاندے نیں۔ پر خبر سوتر جیویں نقشہ چھکدے نیں اوہ تاں اکا ای کوڑ بازی اے۔
 جے کسے نوں ساڈا انیاں پر بندھ نہیں بُجدا تاں اوہ سانوں دے جھوٹھے یا سچے پلس مقابلے کیہ
 ہوندے نیں؟ پناصفائی منگیاں لیاں، جھٹاپٹ قتل۔ ایہہ کیہڑ انیاں اے؟ اہیناں قتل اُتے
 تاں بھارتی سرکار پلسیاں فوجیاں نوں بہادری دے تگھے، نقد پیسے تے بن واری دے افسریاں
 بھٹھاں کھا گئے: نس گئے۔ جن: لوک۔

دیندی اے۔ جسے چوکھے اوہ بندے مار دے نہیں اونے چوکھے ای اوہناں نُون انعام کرام ڈھیندے نیں۔ اوہناں نُون ”مورے“، ”مقابلیاں دے و جری“ ہون دے وڈ ناں دیندے نیں۔ کوئی ہے ایہناں نُون پچھن والا؟ اسیں ایہناں نُون پچھن دا جگر کر دے آں تے سانوں کیہ ناں ملدے نیں، ”دیس دھروئی“ ”قوم دشمن؟“ سپریم کورٹ دی بے شرمی ویکھو پکیاں شہادتتاں دانہ ہون من کے وی محمد افضل گرو (پارلیمنٹ حملے دے ملزم) نُون موت سزا سناتی سو۔ دلیل اے ہی سماج دا سا نجھ اندر لا ملزم لئی ایسے سزا دی منگ کر دا اے۔ کو تراپل دی لوک کچھری وچ تاں سا نجھے اندر لے والے سارے لوک آپوں حاضر سن تے اوہ ای فیصلہ پئے دیندے سن۔ ایس کچھری دا فیصلہ اوہناں ججاں والا نہیں سی جیہڑے مُدتاں توں عامان لوکاں توں دکھ ہوئے بیٹھے نیں تے غیر حاضر لوکاں ولوں بولن دا دعویٰ کر دے نیں۔

ڈھولاں دی واج اچی ہو گئی سی۔ بھومکال دا ویلا ہو گیا سی۔ اسیں پڑول ٹرپے۔ مینوں اپنیاں اکھاں تے اتبار نہیں سی پیا آندا۔ لوکاں دا اک سمندر اکٹھا ہو گیا سی۔ بہوں ای سدھے سادے تے انتاں دے سوہنے لوکاں دا۔ ون سوئے لیڑیاں نال سچے بنے لوکاں دا۔ جنیاں نے جنیاں توں چوکھیاں بمباں کڈھیاں ہوئیاں سن بنن پھبن والیاں۔ اوہناں نے سیراں اُتے کھمب لائے ہوئے سن۔ مونہواں نُون رنگیا ہو یا سی۔ بہوں ساریاں تے اکھاں رنگ کے مونہواں اُتے چٹارنگ پھیریا ہو یا سی۔ لوک جتھ دیاں گھن جنیاں سن، رنگارنگ ساڑھیاں والیاں، موڈھیاں اُتے نچنت ر فلاں تنگی۔ بڈھڑے، ایانے سارے میل ڈھکے پئے

سن۔ جھنڈیاں دیاں مہرباں آسمان نون دُھس بنیاں دیندیاں سن۔ سورج تر کھا ہو کے اُچانکل
آیاسی۔ کامریڈ لینگ بولیا۔ وکھ وکھ جنتا سرکاراں دے وائل واناں لوکاں نال گلاں کیتیاں۔
کامریڈ نتئی 1997 تون پارٹی نال اے۔ ملک قوم لئی اوہ ایڈا وڈا دھڑ کو بن گئی اے جو اوہدی
سُوہ ملن تے 700 پُلِسیا اوہنوں پھرن لئی انارپنڈ دے آن دوالے ہو یاسی۔ کامریڈ نتئی نون
ایس کر کے نہیں ہلکیاں کتیاں واکن لبھدے پھر دے جو اوہ بہوں وڈی راشتک اے تے
اوپنے پلس نون کتیں تھڑے مارے نیں سگوں ایس لئی جو لوک اوہنوں بہوں چوکھاپیار
کردے نیں۔ گبھڑ وپیڑھی تاں اوہدی ریس کردی نہیں تھکدی۔ اوس چونترے تے آکے
لوکاں نال گل کردیاں وی موڈھے اُتے اے کے سنتالی پائی ہوئی سی۔ (ایس رفل دی وی
کہانی اے۔ سگوں ہر کسے دی رفل دی آپو آپ کہانی اے: اوہنوں کیسنے، کیویں تے کیہدے
تون کھوہیا۔)

چیتنا ناپیہ منج دی اک ڈھانی نے بھومکال نابری اُتے جوڑی ”کھیڈ“ وکھائی۔ گورے
کالونی گیراں دے سراں اُتے کاکا گھاہ لاکے اُتے ہیٹ پوائے ہوئے سن۔ آدواسی جدوں
اوہناں نون کُندے تاں سارے پڑوچ کھڑکلی پے جاندی۔ گزگالوردی ڈھانی جیڑا اس کھیڈیا
اوہداناں ”نتر جدم پتو“ (آپنی رت دی بھال) سی۔ جوری مینوں نال نال اُتھا کر کے سدسی
جاندی سی۔ ایس کھیڈ وچ اک بڈھڑی بڈھڑا اپنی دھی دے پنڈ جاندے نیں۔ جنگل وچ
اوہناں نون راہ بھل جاند اے۔ پنڈ دیاں سبھے نشانیاں سڑگتیاں ہوندیاں نیں۔ کوئی شئے
اوہناں دی سیہان وچ نہیں آوندی۔ سلوا جدم نے ڈھول تے ہور ساز وی ساڑ چھڈے
ہوندے نیں۔ اوہ میاں بیوی اپنی دھی نہیں لبھ سکدے۔ مینہہ پیندے رہن کر کے

کدھرے کوئی سواہ وی نہیں رہ گئی ہوندی۔ شوہدے ڈکھی ہو کے گاؤن لگ پیندے نیس۔
 دھی ماییاں دی وای پکچان کے بھڑاں چوں ولد اگاوندی اے: ساڈے پنڈ دی وای چپ ہو
 گئی اے۔ نہ کوئی چاول چھڑ بندے سُن دے نیس، نہ کھو ہواں تے ہاسے دیاں کلکاریاں پیندیاں
 نیس۔ نہ کوئی پرندرہ گیا اے نہ کوئی چرند۔ کھیڑے دی لاں ای کسے ولھیٹ چھڑی اے۔

اودا اپو اودنوں گاؤن وچ ای ہنگارا دیندا اے: میری سوہنی لاڈو، اج نہ رو۔ جیا اے
 جو، اوڑک مرنا اے۔ ساڈے دوالے دے ایہہ رُکھ ڈھے پوسن، بھل کھڑ سن تے پھیر گُرا
 کے مک ویسن۔ اک دن ایہہ دُنیا بڈھڑی تھی ویسی۔ اسیں کہناں لئی مردے پئے آں؟
 اک دن ساڈے لوٹواں ٹوں پتہ لگ ویسی، اک دن سچائی پسر ویسی، ساڈے لوک تہانوں نہ
 بھلسن، ہزاراں ورھیاں تائیں نہ بھلسن۔

تھوڑیاں جیہیاں تقریراں ہور ہونیاں۔ پھیر ڈھول و جن لگ پئے تے ناچ ہون لگا
 پیا۔ ہر جناتا سرکار دیاں آپنیاں نیچار ڈھانیاں سن۔ ہر ڈھانی آپنا ناچ تیار کیتا ہو یا سی۔ اوہ
 وڈے وڈے ڈھولاں نال اک اک کر کے آوندیاں تے جنگل کہانیاں بچ و کھاندیاں۔ اک پاتر
 سبھ ڈھانیاں داسا نجھاسی، اوہ سی بھیڑا کھنوارا۔۔۔ اوس کالیاں عینکاں لائیاں ہوندیاں سر اُتے
 لوہ ٹوپا کسی ہوندی تے اکثر اوہ سگت پیا چھکدا ہوندا۔ اوہناں دے ناچاں دی کوئی شے وی
 کڑک یا مشینز نہیں سی۔ سبج بھائیں پڑ ہلکور پیا تے پھیر ایہہ ہلکور ناچ وچ وندی ٹری گئی۔ چھ
 چھ ست ست دیاں پالاں بن گنیاں، جنیاں خنے وکھو وکھ، بانہیں اک ڈوبے دے لک
 دوالے ولیاں ہونیاں۔ ہزاراں لوک۔ ایسے لئی تاں اوہ ڈھکے سن۔ دندا کرانیا جنگل وچ ایہہ

بھڑاں: کھنڈراں۔ کھیڑے: خوشی۔ لاں: رسی، سلسلہ۔ کھنوارا: کھاناں کھنن والا، کان گُن۔

خُشی بچ کے منائی جاندى اے۔ لوک ميلاں بدھى تُردے نيس، کئيس کئيس دن اکٹھا کھان پکان تے گان و جان لئى جُردے نيس۔ پگاں بچ کھمب تے والاں و بچ بچھل سجانده نيس، اک دُوبے دے لک دوالے بانہواں ولدے، مہوے دى شراب پيندے راتاں نچدیاں لنگھاندے نيس۔ کوئى وى نہ اکلا گاوندا اے نہ اکلا نچدا اے۔ ہورناں گلاں توں اڈايہہ سارا بچھ اوس گُڑھتل نُوں کھلا لکرا اے جيہڑى اوہناں نُوں مار مُکاون تُرى ہوئى اے۔ مينوں وشواس نہيں آوند اجو ايہہ سارا رنگ مناون پلساں دے کُکاں و چالے پيا ہوندا اے سِراں اُتے تلى آپريشن گرین ہنٹ دى تلوار تھلے۔

پوند تاں پى ايل جى اے دے کامريڈ رفلان سنے پاسياں تے کھلوتے نچياراں ول جھاکدے رہے پھير اوہ وى اک اک کرکے، اوہناں بٹکاں واکن جيہڑياں پانى دے کنڈھے کھلوکے پہلوں تاريں ليندياں بٹکاں نُوں ويکھدياں رهندياں نيس تے پھير رہيا نہيں نيس جاندا تے کر نم کرنى پانى و بچ وٹن لگ پوندياں نيس، سر کدے ہوئے ناچ و بچ رلن لگ پئے۔ پھير کئيس کئيس ميسنیاں تے سالاں توں وچھڑے بھيناں تے بھرا، ماپے تے بچے، سنگى تے ساتھی اک دُوبے نُوں مل پئے ہون۔ پالاں تڑٹ کے مُڑ بچ پئياں --- رتى پيلي بھامدا ساوارنگ ساڑھياں، بچھلاں، ڈھولاں تے پگاں دے واورولياں و بچ کھنڈر ليا۔ ايہى ہے لوکاں دى آپنى فوج۔ چئير مين ماؤ دے ايس آکھے دا بچ بئى چھانے مچھياں ہونده نيس تے خلقت پانى جيہدے و بچ ايہہ مچھياں تردياں نيس ايس گھڑى پورا نتر يا کھلہاسى۔

چئير مين ماؤ۔ اوہ وى ايقتے سى۔ خبرے کچھ کچھ لگھا، پرسى حاضر۔ رتے لال کپڑے دى

گُڑھتل: سو بلا نريشن، تهنديب۔ کر نم کرنى: اک اک کرکے۔ چھانے: چھاپ مار، نکل بچھنے، گُريلے۔

اک سکرین اُتے اوہدی مُورت بنی ہوئی سی۔ مارکس وی سی۔ نسل لہر دا موڈھی تے موہری
 وچار وان چار و موزمداروی۔ اوہ کھر وے بلیل وچ ڈراچھ پُنے، رت تے شہیدی دیاں گلاں
 کر داسی بعضے ویلے تاں کچھ بچ مارن دا پرچار کر دایا جان لگ پیندا سی۔ اوس دیہاڑے او تھے
 بھومکال دے پڑ وچ کھلوتیاں میں ایہہ سوچے پنا نہ رہ سکی جو اوہدی ایس اُتھل دی ڈول
 بارے جانچ پرکھ -- ایلیل تے بُنتی توں دُور ہو کے وی -- کئی جیون بھر پُور سی۔ بھلا ایہہ
 آکھ دیاں --- چالو ورتارے دے بھر وناہ وچوں ای اوہ نواں بندہ جننا اے جس موت نوں
 ساہواں تے نجی لاجھ دے ہر خیالوں مکت ہونائے --- سوچیا ساہواں دے خباں دی پُورتی دا
 بھارا قدیمی ورتن دے ایہناں رات دھال دے لوکاں دے موڈھیاں تے آپو سی؟
 باہری دُنیاؤں ایہوں دی ہر شے کڑک تے بے لچک وکھالی دیندی اے۔ ایہدا کارن کئیاں
 پوٹیاں وچوں لنگھ کے بنی پارٹی دے بلیراں دا آکھن بولن اے۔ ایہنوں اسیں کُسیوا دے
 کھاتے وی پاسکدے آں۔ چار و موزمدار نے کہیا سی، ”چین دا چیمبر مین ای ساڈا چیمبر مین اے
 تے چین داراہ ای ساڈا راہ اے۔“ اوہدے ایس آکھے دا ای سٹا سی نسلیاں چڑھدے پاکستان
 وچ جنرل یجی خاں تھوں لوکاں دی وناہی ویکھ کے وی چُپ کیتی رکھی سی --- کیوں، چین
 پاکستان دا جُٹ سی۔ ایہہ چُپ کمبوڈیا وچ ہزاراں لوکاں دے مرن اُتے وی رہی۔ ایہہ چُپ
 چینی تے رُو سی اُتھلاں دیاں ودھیکیاں اُتے وی سی۔ تبت پوٹھے اُتے وی نسلیاں چُپ ای
 وٹی رکھی سی۔ نسلی لہر دے اندر دی ڈاڈھ دھنگن اُتے وی ایہا چُپ پُری رہی، حالاں

موڈھی: بانی۔ ڈراچھ پُنا: ڈاڈھ پُنا، مار دھاڑ، وانکنس۔ ڈول: نقشہ، سنتر، جانچ پرکھ: اینیلے سز، تجزیہ۔
 ایلیل: ایوشن۔ بُنتی: ٹینگچر۔ وناہ: تہاہی، خاتمہ۔ نجی لاجھ: ذاتی مفاد۔ مکت: جھٹھیا ہو یا، ازاد۔ بھارا: ذمہ۔
 کُسیوا: سیوا اولٹ، ڈس سروس۔ جُٹ: حلیف، ایلائی۔ اُتھلاں: انقلاباں۔ ودھیکیاں: زیادتیاں۔

ایہدی صفائی دین ڈھیر اوکھا اے۔ پر کیہ نکسلی لہریاں کیتیاں کانگرس تے بی جے پی دے پنجاب، کشمیر، دلی، ممبئی، گجرات۔۔۔ وچ پائے گندنال ساویاں گینیاں جاسکدیاں نیں؟ تراہویں نکر اوواں دے ہوندیاں وی چارو موزمدار آپنکھے بولے وچ سُننے گرسی۔ اوہدی بنائی پارٹی (تے اوہدے توں بنے دھڑیاں) نے ای بھارت وچ اُتھل دا سُننا جیوندار کھیا اے۔ ایہہ سُننا حاضر نہ ہوندا تاں سماج دا کیہ حال ہوناسی۔ ایس پاروں اسیں چارو موزمدار اُتے کوئی کرٹا فیصلہ نہیں صادر کر سکدے۔ گاندھی دے اہنسا واد تے امانت داری والے پکھنڈ وچ پھسیاں تے اسیں چارو موزمدار توں اکا نہیں رد سکدے۔ گاندھی دی امانتی سوچ کیہ آکھدی اے، گوہ کر ویکھیے ہاں بھلا۔ ”امیر بندے کول اوہدی دولت رہن دتی جاسی، ایہدے وچوں اوہ آپنیاں بُجی لوڑاں اُتے جینی چاہوے پیا خرچے، رہندی دا اوہ امانتی ہو سی تے اوہنوں سماج دے بھلے لئی ورتسی۔“

نکسلیاں توں بے کرک رانن والے بھارتی راج پر بندھ دے اجو کے زاراج اوہا گل پئے کردے نیں جیہڑی چارو موزمدار کنا چر پہلاں کر گیا سی: چین داراہ ای ساڈا راہ اے۔ ہے نا پٹھا چالا۔

چین داراہ وٹ گیا اے۔ چین جگت کل طاقت بن گیا اے، ہور ناں نکاں دا شکار پیا کردا اے، ہور ناں لوکاں دے وسیلے پیا جھپد اے۔ پارٹی اج وی اوہا اے، نراسوچ ای وٹائی سونا۔ جدوں پارٹی غرض وند ہووے (جیویں دندا کرانیا وچ اے) لوکاں توں پتیا وندی تے اوہناں

تول: ناگرا، تقابل۔ تراہویں: دہشتناک۔ نکر اوواں: تضاداں۔ کھلے بولے: کھتتاں تقریراں۔

سُننے گر: ورتزی۔ پکھنڈ: فریب۔ امانتی: ٹرٹی۔ بے کرک: بے ترس۔ رانن: کپلن۔

راج پر بندھ: سٹیبلشمنٹ۔ پتیا وندی: مناندی، پیار جتانندی۔

دیاں لوڑاں دادھیان کردی ہووے تاں پھیر اوہ ای کھری لوکاں دی پارٹی تے اوہدی فوج ای کھری لوکاں دی فوج ہوندی اے۔ پر اُتھل مگروں ایہو پیار ساڑگا کیوں اڈول ای تسیہ بھریا ہو جاندا اے۔ لوک فوج ای لوکاں اُتے چڑھائی کر دیاں ڈھل نہیں لاوندی۔ اج پارٹی دندا کر انیا وچ باکسائٹ پہاڑاں تھلے لئی رہن دینا چاہوندی اے، بھلک نوں دی کیہ اوہ ایہا ای چاہوسی؟ پر کیہ اسیں بھلک دے اندیشے سہیڈکے اج ہتھل ہو، ہوہوئے؟

ناچ ساری رات چلنا سی۔ میں پڑا وچ آگئی۔ ماسے جاگدی سی۔ اسیں دھی تائیں گلاں کر دیاں رہیاں۔ میں اوہنوں نرودا دی شاعری دی آپنے والی کتاب (کیپٹنز ور سس) دے دتی۔ اوہ مینوں مڑمڑ کے پُچھی جانندی سی، ”لوک سانوں کیوں سوچدے نیں؟ پڑھیار کیہ آہندے نیں؟ مینوں جنیاں دی لہر دادس، اج کل اوہدے وڈے مڈے کیہ نیں؟“ اوہ میریاں لکھتاں دا پُچھن لگ پئی۔ میں اوہنوں آپنے سارے گھر مس دادس دتا۔ پھیر اوہ آپنا دس لگ پئی۔ پارٹی وچ اوہ کیوں آئی سی۔ اوس دسیا، اوہدا سا تھ پچھلی مئی پلس نے مار دتا سی۔ جھوٹھا مقابلہ بنا کے۔ ناشک توں پھڑیا سن نیں تے پھیر مارن لئی وارنگل لے گئے۔ تسیہا وی کیہڑا کوئی چھڈیا ہونا نیں۔ اوہ اوہنوں ملن پئی جانندی سی راہ وچ ای اوہدے پھڑے جان دی خبر ہو گئیوس۔ اودوں توں اوہ جنگل وچ سی۔ لمی چپ مگروں اوس دسیا ایس توں کئیں سال پہلاں اوہ اک ہور جنے نال ویانہی ہوئی سی۔ اوہنوں وی مقابلے وچ مار دتا سن نیں۔ پر جھوٹے نہیں اصلی مقابلے وچ۔

میں آپنی جھلی اُتے لمی پئی ماسے دے ورھیاں بدھے ڈکھ داسو چدی ساں پئی، پڑتوں

ڈھل: دیر، چر، سستی۔ باکسائٹ: ایلو مینیم رلی مٹی۔ مڈے: البشوز۔

آؤندیاں ڈھول تے لوکاں دے ہاسے کھیڈے دیاں واجاں میرے کنیں پیندیاں پیمیاں سن، سبھ کُجھ ای ورھیاں بدھاسی۔ چاروموز مداروی تاں ورھیاں لمی لڑائی ای آکھدا اے، ایہو ماؤنسٹ پارٹی دا اڈھلا ٹیچا ہویا۔ ماؤنسٹ امن لئی گل کرنی چاہوندے نیں۔ جنگلوں باہری دُنیا وساہ نہیں کھاندی۔ اوہدے بھانے ایہہ ماؤنسٹاں دا چلتر اے۔ ایہدے اوہلے اوہ ہور سنگھنے ہوسن، ہتھیار اکٹھے کر سن تے پھیر ایہا ورھیاں لمی جنگ چاؤر کھسن۔ ورھیاں لمی جنگ ہے کیہ؟ تراہ پان لئی ایہنوں لمی آکھدے نیں یا اپنے لڑن ڈھنگ توں ای ایہہ تراہویں ہو جاندی اے؟ بے دندا کرانیا دے لوک 30 سالوں توں ایہہ لمی لڑائی نہ لڑدے پئے ہوندے تاں اج کیہڑے حالیں ہوندے؟

نرِ ماؤنسٹ ای لمی لڑائی لڑدے پئے نیں؟ بھارت جدوں دا آپ مُختیار ملک بنیا اے اوہوں داکالونی گیر طاقت ہو گیا اے علاقیاں تے ملاں پیماردا اے تے جنگ پیا لڑدا اے۔ ایہہ سیاسی معاملیاں نوں فوجاں چاڑھ کے بدھنوں کدیں نہیں سنگیا۔۔۔ کشمیر، حیدرآباد، گوا، ناگالینڈ، منی پور، تیلنگانا، آسام، پنجاب، اہندے بنگال دی نکل لہر، بہار، آندھرا پردیش تے ہُن وچلے بھارت دے ٹابری وال تپے نوں ای ویکھ لوو، تہانوں سارا چانن ہو جاسی۔ لکھاں بندہ ایس بے کرک مار گھتیا اے، ہزاروں نوں تسیبے دتے نیں۔ ساہمنے رکھیا اے لوک راج دا ادھلا۔ ایہناں جنگاں وچ کون مارے سُو؟ مُسلمان، عیسائی، سکھ، کمیونسٹ، دلت، ٹابری وال۔ سارے ای ٹکروں آتر لوک۔ گناہ ایہناں دا اینا اے ایہہ بھورے چگنوں انکاری ہوئے نیں تے پورے دا حساب پُچھ بیٹھے نیں۔ کیوں نہ نیہ بھارتی ریاست اُج ذاتے ہندواں دی

آتر: متھاج۔

ریاست اے (پارٹی بھائیں جیٹھی مرضی پئی ہووے۔) ایہہ ہورناں سبھناں نال کرودھ
 ورتدی اے۔ ایہدالوکاں نون اک دوجے دے ہتھوں مروان داکالونی گیر لچھن ویکھ لوو۔
 ناگیاں تے میر:واں نون چھتیس گڑھ، سکھاں نون کشمیر، کشمیریاں نون اڑیسہ، تاملان نون
 آسام وچ لٹن گھلدی اے۔ ایہہ نہیں لمی لڑائی؟

کالونی گیر: کالونیل۔ لچھن: ڈھنگ، وسب، چالا، ورتار۔

3

سُنکھی تاریاں جگی راستے رُکھیاں کھرویاں سوچاں۔ سُنکھدیو آپ ای مُسکدا ہووے،
 اوہدے مُونہہ اُتے کمپیوٹر سکرین دی لوہ پئی پیندی سی۔ گھالی بندہ سی۔ میں ہاسوہینی دا بچھیا۔
 کہن لگا، ”پچھلے سال کجھ اخباریئے آئے سن، جھومکال میلے۔ دو اک دنال لئی۔ اک جنے
 میری رفل چاکے آپنی فوٹو آپے پھکی۔ پچھانہہ پرتیا تے سانوں ای ماڑو مشیناں تے ہور
 خبرے کیہ کیہ بنا چھڈیوس۔“

ناچ نہیں سی کیا اے، دن اگ پیاسی۔ پالاں اے توڑی بچھیاں سن، سیکٹڑے گھبریٹ
 گھبریٹیاں نچی جاندے سن۔ ”ایہناں دا چھوہ نہیں بھرنا،“ کامریڈ راجو بولیا، ”جنا چر اسیں
 سانجھ سلیٹ نہیں چھوہندے۔“

میں پڑوچ کامریڈ ڈاکٹر کول جا پڑی۔ اوہ ناچ کھاڑے دے کنڈھے ڈاکٹری لائی بیٹھا
 سی۔ میں اوہدیاں گھبلیاں گھبلیاں گلھیاں چھوساں۔ تہیہیاں دی تھاں ایہہ اکلای کیوں
 گھالی: محنتی، مشقتی۔ سانجھ سلیٹ: بنجھ سمیٹ۔

اے؟ ڈاکٹر تاں ہزار نہیں سی ہونا چاہیدا؟ دندا کر انیا چ لوکیں خیریں نیں؟ اوہدے ولدے میری رت جمادتی، پی ایل جی اے والیاں سنے جنے وی لوک ڈٹھے سائو سبھ دی ہو موگلو بین پنج توں چھ وچالے ای نکلے سی (بھارتی تیویاں دی ہو موگلو بین حد 11 منی ویندی اے) دو سال دے مارو اینیما پاروں ٹی بی داروگ اٹھ پیا اے۔ نکلے بالاں نوں چکنائی دی گھاٹ اے۔ ڈاکٹری بولی جی ایہہ گھاٹ کوا شینر کور اکھواندی اے (ایہہ ناں گھانا دی سمندر کنڈھلی بولی ”گا“ توں آیا اے۔ جانے اک بچہ حالے ماں دے تھنیں ای ہوندا اے تے نواں جم پوندا اے۔ ایہدے نال پہلے بال دا ددھ جھڈا دتا جاندا اے۔ ددھ دی گھاٹ پوری کرن لئی ہوور کوئی شے تاں ہوندی نہیں، ایس کر کے اوہ بال تھن تڑٹ ہو جاندا اے تے اوہ اسنبھالا ڈکی جاندا اے) ”انج ایٹھے بیافرا والا حال تاں نہیں ہو یا“، کامریڈ ڈاکٹر دسد ایسا سی، ”میں پنڈاں وچ وی جانچ کیتی اے، پراجیہی کوئی واپری ڈٹھی نہیں۔“

پھیر ایٹھے ملیریا، پٹھیاں نوں پھک، کدو کیڑے، کنناں دنداں دا سنجن تے ایہی نوڑھیا جیسے روگ واڈھو نیں۔ (ایہی نوڑھیا amenorrhoea ہوندا اے کڑیاں نوں، جدوں اوہناں دے دن چالو ہوندے نیں۔ کھادھ خوراک دی تروٹ پاروں یا تاں کجھ ویلے لئی دن آؤنے رُک جاندا اے نیں یا پھیر سد لئی ای بند ہو جاندا اے نیں۔)

ایس جنگل چ دواخانہ تاں کوئی ہے نہیں۔ اک ادھا گاجی رولی چ ای ہے۔ نہ ڈاکٹر نہ دوائی۔ ڈاکٹر ہن اپنے دونہہ چونہہ سنگیاں سنے ابو جھمد جاؤوسی۔ کپڑیاں توں وی اوہ کامریڈ ڈاکٹر سی۔ اوس ڈریس (وردی) پایا داسی۔ ویریاں نوں جھل جائے تاں تھان مار دیاں سکنت نہ

تروٹ: کمی، ٹھنڈ، گھاٹ۔

لان۔ کامریڈ راجو دسیا ایتھے ٹکیاں بچاؤ نہیں، کوچ کرنا پوسی۔ بھوم کالوں ٹرے تاں ہر پاسیوں ود عیا ہوں لگ پئی:

لال لال سلام، لال لال سلام
 جانے والے ساتھیوں کو لال لال سلام
 پھر ملیں گے، پھر ملیں گے
 دندا کرانیا جنگل میں پھر ملیں گے

”جی آیاں“ تے ”مڑ ملساں“ ایتھے رسمی بول نہیں ہوندے۔ ہر کسے نوں سُر ہوندی اے اوہدے ”مڑ ملساں“ آکھن وچ ”خبرے ہن ملنائے کہ نہیں“ بولدا ہوندا اے۔ کامریڈ نرمد، کامریڈ ماسے تے کامریڈ زوہنی وکھ وکھ لاہاں نوں ٹریاں نیں۔ ”خبرے وت ملساں کدیں؟“

اک واراں مڑا سیں ٹر کھلوتے۔ گرمی روز دیہاڑی ودھدی پئی سی۔ کملا نے میرے لئی تیندو دا سجر میوہ کھوہ لیا۔ چیکو وراگاسوادی۔ مینوں اہلی دا چیت لگ گیا سی۔ ہن اساں اک نئیں کنڈھے ڈیر لایا۔ جنے جنیاں وکھ وکھ ڈھانیاں بنا کے واری سیتی نہاوں لگ پئے۔ شاماں ویلے کامریڈ راجو نوں بسکناں (خبراں) دا پورا پیکٹ آگیا:

فوجاں پلساں دے چڑھ آون، پھڑتے بندیاں دے عدالتاں وچ پیش نہ کرن تے وکھ وکھ پنڈاں ضلعیاں وچ سنگیاں ساتھیاں دے مریجن دیاں۔ کنیں ناں پتہ لگ گئے سن تے کنیں پتہ لگنے سن۔

نئیں: ندی، دریا۔ واری سیتی: واری سر۔

ہور پچھلیاں تریکاں دیاں کنیاں ساریاں اخباراں سن۔ رنگاں رنگ سُر خیاں والیاں۔
 اک سُرخی تاں سیاسی موسم دی کھلی دس پاوندی سی: کھدیڑو، مارو، سمرین کراؤ، بیٹھاں سی:
 وارتا کے لئے لوک تتر کا دوار کھلا ہے۔ اک ہور اخبار دسدی سی: ماؤنسٹ پیہہ اکٹھا کرن لئی
 بھنگ پوست اگاندے پئے نیں۔ اک دی سودھی آکھ وچ ساڈے ڈیرے تے پھیرے
 ٹورے دی ساری تھاں پلس دے ہتھاں چ دی پئی سی۔

کیونسٹ منڈے کڑیاں اخباری کتراں توں پڑھنا سدھ کر دے نیں۔ اوہ پڑاء دوالے
 پھر دیاں اُچی اُچی ماؤنسٹ ویری مضمون پڑھدے نیں جیوس ریڈویاں دے بلارے بولدے
 نیں۔

نواں دن۔ نویں تھاں۔ اسیں اُسر پنڈ دے باہر ڈیرہ لالیا سی۔ مہوے دے سنگھنے
 رُکھاں تھلے۔ مہو اُبھلاں تے آیا ای سی۔ اوہ دیاں کیریاں پیلیاں ساویاں دُساں جنگلی فرش
 اتے موتیاں واکن پتیاں جا پدیاں سن۔ ہو اوچ اوہناں دی کجھ سرنوٹوں چڑھدی سنگندھ رچی پئی
 سی۔ اسیں بھٹیپال سکول دے بالاں نوں اڈیکن ڈڑھے ساں۔ ایہہ سکول اونگنار پلس
 ٹا کرے صدقہ بند ہو گیا سی۔ پلس ایہدے وچ چھاؤنی پالی سی۔ بال پچھانہ گھراں نوں ٹر
 پئے سن۔ ہور ناں کنیاں تھاواں دے سکولاں نال وی ایہاوتی سی۔

کامریڈ تتی تے کامریڈ ونود سانوں کئی ای دُور جناتن سرکار دا بنا یا سنجائی پر بندھ وکھاون
 کھدیڑو: اُکھیڑو، پٹو، دہل چاڑھو۔ سمرین کراؤ: سُرینڈر کراؤ، ہتھیار سنواؤ۔ وارتا: ڈائیاگ، گل بات۔
 لوک تتر: ڈیو کر لئی، پرچی راج۔ دوار: بوبا۔ سودھی آکھ: ایڈیٹوریل۔ سدھ: صاف، دُست۔
 کیریاں: کھاریاں۔ دُساں: کلیاں۔ سنجائی: آبپاشی۔ پر بندھ: بندوبست، نظام۔

لے گئے۔ وڈے وڈے پکے تلاء بنے سن۔ کامریڈ نئی واہی بیجی بچ آوندیاں اوکڑاں پئی
 دس دی سی۔ دوپرتی شت زمین پچیدی سی۔ ابو جھمد وچ دس ورھے پہلاں بل واہن دا کسے سُنیا
 دی نہیں سی کدی۔ دُوبے بئے گاچی رولی وچ پیوندی ہیں تے رسائی دواواں راہ پیاں
 کردیاں نیں۔ ”سانوں واہی بیجی کھاتے وچ تڑت ساتھ لوڑیدائے“، کامریڈ ونود کہیا، ”ہیں
 تے ان گھاتک دواواں دے سیانے بندے تھوڑی جینی وی مدت کردین تاں ساڈا ہوں سَور
 جاوے۔“

کامریڈ رامو جئاتن سرکار دی واہی بیجی دا واہلی اے۔ اوہ سانوں بڑے مان نال اوہناں
 پیلیاں تے پھر اندر ہیا جیہناں وچ چاول، وتوں، گڈھے تے گو بھی ہوندی سی۔ پھیر اوس
 سانوں سنجائی لئی بنایا اک بہت ای وڈا تلاء وکھایا جیہڑا اصلوں سکاپیسی۔ ایہہ کیہ اے؟ ”ایہہ
 مینہیاں وچ وی سکای رہندائے۔ پٹیا ای کوئی تھوویں نیں“، اوہ ٹچکرواں مُسکیا، ”ساڈا نہیں لوٹو
 سرکار دا پٹیا اے نا۔“ ایہتھے دو ویہار نال چلدے نیں: اک جناتا سرکار دا، دُوجا لوٹو سرکار
 دا۔

”سانوں رانا چا ہوندے نیں نرا کھنچ پاروں نہیں سگوں ایس لئی جو اسپیں دُنیاؤں ویہار
 ای ہو رنگ دادیو آں“، کامریڈ وینومینوں دسیاسی۔

بندوق نال گرام سَوراج نوں اسپیں اے وٹجواں نہیں آکھ سکدے۔ اوڑکاں دی بھکھ
 تے بیماری اے، پراپسے وٹجویں ویہار دیاں آساں لو ادیتاں نیں۔ پوری دُنیا لئی نہیں، الاسکایا
 پرتی: فی: شنت: سو، 100۔ پچیدی: سیراب ہندی۔ رسائی: کیمیکل، کیمیائی، گھاتک: نقصان دہ،
 مُضر۔ واہلی: ذمے وار۔ ویہار: سسٹم، متا۔ جناتا: لوک۔ رانا: کُچنا۔ کھنچ: کھاناں، معدنیات۔
 گرام: پنڈ، گراں، گراؤں۔ سَور: آپنا۔ وٹجواں: لہلہٹر نیٹو۔ اوڑکاں: انجیراں، انتاں۔

دلی لئی نہیں، ہورتاں ہور پورے چھتیس گڑھ لئی وی نہیں، پر آپنے لئی سر پر۔ دندا کر انیا لئی۔ ایہہ دُنیا داسبھ تھیں گجھا بھیت اے۔ ایس آپنی بربادی اُتے ای ویٹجوس ویہار دیاں نیہنیاں رکھ دیتاں نیں۔ ہرون دے اول کول دے اُلٹ ایسنے آپنے جیوندے رہن دا ڈول بنا لیا اے۔ ایہنوں لوڑا اے مدت دی تے پُئیاں دی۔ ڈاکٹر، اُستاد، واہک لوڑیدے نیں ایہتھے۔ نہیں چاہیدی تاں جنگ نہیں چاہیدی۔ تے جے جنگ ای سرتے پئی تاں ایہہ لڑنوں کنڈنہ موڑسی۔

اگلے کجھ دن میں بہوں ساریاں جنیاں نُوں ملی۔ ایہہ وکھ وکھ سُنہنجاں وِچ کم کر دیاں سن۔ میں مرتبے لوکاں دے ٹیراں نُوں وی ملی تے اصلوں عام لوکاں نُوں وی جیہڑے ایہناں ترٹھ مارے دناں وِچ ڈنگ پئے ٹاندے سن۔

نارائن پور ضلعے دیاں تِن بھیناں سکھیاری، سکدی بی تے سُکالی نال ملنی ہوئی۔ تِنے چالیہاں دے پیٹے ہوسن۔ باراں ورھیاں توں کرانجی کاری اُدواسی مہلا سَنگھٹن وِچ سن۔ پنڈاں وِچ پُلَس آپوے تاں لوک ایہناں ول ای ویکھدے نیں۔ سُکالی دسیا، ”پُلَس دو سو تِن سو دا جتھا ہوندی اے۔ پنڈیاں سار گہنے، چوچے، پُشو، بھانڈا اُنڈر، تیر کمان ہر شے ہونجھ لیندی اے۔ ہورتاں ہور ٹُجا چا تو وی نہیں چھڈدی۔“ اِنار وِچ اوہناں دا گھر دو واراں ساڑیا گیا اے۔ اک واراں ناگا بٹالین نے ساڑیا تے دُوجی واراں سی آر پی ایف نے۔ سکھیاری نُوں پھڑ کے لے گئے۔ جگدال پور جیل وِچ اوہ ست مہینے ڈھکی رہی۔ ”اک واری پئے تے پنڈا دا ہر جنا ای

سر پر: ضرور، لازمی۔ ون: رنگ، قسم۔ اول: جو ول نال نہ ہووے، بھیڑا۔ کول: کڈھنگ، کڈھب۔

ڈول: نقشہ، بنتر۔ سُنہنجاں: تنظیمیاں، بیڑاں۔

ہک کھڑیو نہیں، اکھے سارے نسل نہیں۔“ سٹھیاری جنیاں تے بال اکٹھے کیتے تے تھانہ گھیر کھلوتی بنی خنے چھڈوتے ہلنی آں۔ ”جدوں وی کسے نوں پھڑلیجان،“ سٹدی بنی کہیا، ”جھٹ اپڈو تے لکھا لکھائی توں پہلاں ای بندہ جھڈا لوو۔ لکھ لکھا لین تاں اوکھا ہونداے۔“

سٹھیاری بنی جنی سی جدوں آپنے ای لوکاں چک کھڑی تے اک بڈھڑے نال ویاہ دتی۔ اوہ او تھوں نس کے آپنی بھین کول اپڈگئی۔ اج اوہا سٹھیاری لوکاں دے جلسے لاوندی تے تقریراں کردی اے۔ جنے اوہدی اوٹ بھال دے نیں۔ میں بچھیا، پارٹی تینوں کیوں لگدی اے؟ کہن لگی، ”نسل واد کا مطلب ہے ہمارا پرپوار۔ جدوں دھاڑا پین داسندے آں، جا پدا اے آپنے ٹیر نوں سٹ آوجی اے۔“ میں اوہنوں بچھیا، ”ماڈا پیتہ ای کون سی؟“ اوہ لجدی مسکائی، ”آگوسی۔ اسیں اوہدے شنے لئی کم کردے آں۔“

میں کامریڈ سوماری گاڈے نوں ملی۔ ویہیاں دی سی۔ وچوں دو ورھے قید کٹی ہوئی سائو جگدال پور۔ 8 جنوری 2007 نوں 740 پلسیاں انارپنڈ نوں گھیرا گھتیا تاں او تھے ای سی۔ پلیسیے سوہ ملن تے کامریڈ نئی نوں پھڑن آئے سن پر اوہ ایہناں دے آون توں پہلاں ای ٹر گئی سی۔ پنڈ دی جتھ حاضر سی۔ سوماری وی جتھن سی۔ پلس دن چڑھدیاں نال گولی چلان لگ پئی۔ دو منڈے جھٹا پٹ مار دتیو نیں۔ پھیر تیناں منڈیاں نوں رُکھاں نال بنھ کے گولی ماریو نیں۔ سوماری نوں اینا کو ماریو نیں جو موت توں پوٹا وتھ رہ گئیوس۔ پھیر پلس نے ٹریکٹر ٹالی وچ لاشاں نال سوماری نوں وی بہایا تے نارائن پور لے گئے۔

میں شہید کامریڈ دلپ دی ماں چامری نوں وی ملی۔ اوس دسیا پلس نے اوہد اپتر مار کے اوٹ، پناہ، اوہلا، سہارا، پرپوار: ٹیر، گنبدہ۔ دھاڑا: حملہ، ڈاکہ۔ لجدی: شرمندی، سٹدی۔ جتھ: ملیشیا، جتھیاروڈل۔ جتھن: جتھے دی ممبر۔ رُگھ: مٹھ۔ پلے لائیاں: ٹکانے لائیاں۔

لاش کھبے نال بخھ دتی جیویں پُشو ہووے۔ پھیر انجے کھبے نال بجھی لے رُے۔ (لاشاں پیش کر کے ای نغد انعام لیندے نیں، چھڈ جان تاں کوئی ہور پیٹی بھرا چک کے لیجاسی تے انعام کھرا کر لیسے۔) چامری پچھے پچھے بجھی۔ اوہناں دے تھانے اپڑن تاں لاش ننگ منگی رہی۔ پُلس کسے ڈھابے تے چاء بلسٹاں لئی کھلوندی تاں لاش سڑک تے ای چھڈ دیندی۔ چاء بلسٹاں دا اوہ کسے نُوں آئے نہ دیندی۔ ذری نقشہ چھک دیکھو ہاں ماں آپنے پتر دی لاش مگر جنگل وچ بجھی جانندی اے، پھیر کچھ ڈراؤی کھلو کے خونیاں دی چاء گن دی اڈیک کردی اے۔ اوہناں چامری نُوں مُنڈے دا کفن دفن کرن لئی لاش نہیں موڑی۔ بس اوس ٹوے دی رُگھ 3 کو مٹی ای دتی جیہدے وچ اوہناں اودن ماریاں دیاں لاشاں بے لائیاں 4 سن۔ چامری وٹ لینا چاہوندی اے، بدلہ کو بدلہ۔‘

مارس کولا جئاتن سرکار دے پئے ممبراں نال وی میرا میل ہويا۔ اوہ چھیناں پنڈاں دے پر بندھ کار سن۔ اوہناں مینوں پُلس چھاپیاں دا حال سنایا: راتناں نُوں تن چار سوتے کدی ہزار پُلسیے بجز آوندے نیں۔ پنڈ دوالے گھیرا گھت کے سویر ہون دی اڈیک سچ بہہ رہندے نیں۔ سویرے جیہڑے کوئی لوک آپنیاں پیلیاں نُوں نکلدے نیں اوہناں نُوں نپ لیندے نیں تے پھیر اوہناں نُوں بُوبی ٹریپس بنا کے پنڈ اندر وڑدے نیں شکار تاں جُجھن لئی۔ (بُوبی ٹریپس گونڈی بولی دا ای لفظ بن گیا اے ہُن۔ جدوں کوئی بُوبی ٹریپس آکھد ایاسند اے مُکھڑا پیندا اے۔ جنگل جُجو ٹھے سچے بُوبی ٹریپاں نال بھریجا پیا اے۔ ہورتاں ہور پئی ایل جی

پر بندھ کار: بند وستی۔ بُوبی ٹریپ: چور پھندا، بُور۔

اے نُوں وی پُرانے پنڈاں وچ وژن لئی اگوائی کرن والیاں دی لوڑ پے جاندی اے۔) اک واراں جدوں پلس پنڈاں وچ وژدی اے تاں پہلاں گھر لُندی اے چیزاں چوری کر دی اے تے مُر پُھوک دیندی اے۔ نال کُتے وی ہوندے سُو۔ اگوں کوئی اڑے یا سن دی کرے تاں کُتے اوہنوں پے جاندے نیں۔ چوچیاں تے پُشوواں دا بچھا کر دے نیں۔ پلس گولیاں ماردی اے تے پھیر توڑے بھر کے نال لے کھڑدی اے۔ ایس پی اوپلس لے کے چڑھدے نیں۔ لوکاں دے گہنا پیسہ لکان دا پتہ ہوندا نیں۔ ایس لئی پھڑ کے نال لیجاندے نیں۔ پھیر اددوں تائیں نہیں چھڈدے جدوں تائیں سارا مال متاع نہیں کڈھوا لیندے۔ نکسلاں دے ”ڈر لیس“ وی سکے سکے نال لیائے ہوندے نیں۔ کسے نُوں وی مار کے ایہہ ”ڈر لیس“ پوا دیندے نیں۔ نکسلاں نُوں مارن دے پیسے جو لیندے نیں۔ ایس لئی لوکاں نُوں مار کے نکل دُھا 2 دیندے نیں۔ پنڈاں اسی گھریں رہندے دہلے نیں۔

اڈول 3 تے شانٹ 4 نظر دے ایس جنگل وچ جیون اکا ای فوجیا یا 5 پیا اے۔ فوجی ورتوں دی لفظالی داہر کوئی جانو اے۔ کارڈن، سرچ، فارنگ، ایڈوائس، ری ٹریٹ، ڈاؤن، ایکشن دا سیانیاں نُوں کیہ ایانیاں نُوں وی پورا پتہ اے۔ واڈھیاں ویلے لوک پی ایل جی اے نُوں سد مار لیندے نیں ہئی کم کردیاں دے راکھے ہون۔ بزارے جاو تاں ہے ای فوجی چڑھتل۔ ہٹ بزار مُخبراں سوگھیاں نال بھرے پئے نیں۔ پلس پیسے دے کے پنڈاں توں لیاندی اے۔ نارائن پور وچ تاں پورا مُخبر حملہ اے۔ ایہتھے کوئی چار ہزار مُخبر رہندا اے۔ جنے ہٹیں

دُھاوَن: مشہور کرن۔ اڈول: ان بل، بے حرکت۔ شانٹ: چُپ، امن۔

فوجیا: ملٹریائیٹ، فوجی وطرے وچ آ پیا۔ سوگھے: جاسوس۔

بڑا ریس نہیں جاسکدے۔ جنیاں ای جانڈیاں نیں۔ اوہناں دی وی کئی کیڑ کانگ رکھی
 جانڈی اے۔ ذری کوئی شے ودھ لے بہن تاں پلس گالھیں چھٹ پوندی اے، ایہہ نکسلاں
 واستے پنیاں لینڈیاں جے۔ دواویچواں نوں حکم اے کسے نوں وی واڈھو دوانہ دین۔ گھٹ مل
 تے کھنڈ، چاول، مٹی دا تیل دیندے ڈپو پلس تھانیاں لاگے بنیدے نیں۔ لوک پچھ تچھ توں
 ڈردے ایتھے پیر نہیں دھر دے، کوئی شے خریدنی تاں گل ای اگلی اے۔

ایس سارے ورت ورتارے دی روک لئی اک مُٹھ قوماں دیاں بنائیاں شتھاں ڈورکتے
 کاغذاں وچ ای دفنیجیاں پنیاں نیں۔

پندھ لے لتھاسی۔ باہلی ای تھک گئی ساں۔ کملا تاپانی دتا۔ انھیرے وچ اک رُک دے
 اوہلے میں نہا لیا۔ روٹی دی بُکھ نہیں سی رہی۔ رتی اکھ لان میں سون تھیلے وچ گھس گئی۔
 کامریڈ راجو نے ٹرپون داہو کا دے دتا۔ اکثر ایہا پیا ہوندا سی، پرانج دی راتے وسوں باہر اسی۔
 اسان کھلی چراند وچ پڑا کیتا سی۔ ڈوروں گولے چلن دی وچ آئی۔ 104 لوک ساں۔ اک
 واریں پھیر پال بنھیں ٹرنا پیا۔ بینڈیاں دی تِراٹ مچی پئی سی۔ کسے لو نڈر دی سگندھ پئی
 آوندی ہووے۔ کوئی یارھاں کوو جے رات کئی دی تھاویں اپڑے۔ ایہہ پڑیاں والی اُبھرویں
 تھاں سی۔ اوہو اصف بندی۔ اوہو ا حاضری۔ کسے ریڈیولا دتا۔ بی بی سی لال گڑھ لہندے
 بگا لے ایسٹرن فرنیچر راٹفلز دے کیمپ اُتے ہلے دی دس پاوندی پئی سی۔ سٹھ ماؤ کسٹ موٹر
 سائیکلاں اُتے دھائے سن۔ چوداں پلیسے مارے گئے، دساں دی خبر سار نہیں۔ ہتھیار کھس

کیڑ کانگ: خبر، سوہ، بڑک۔ اکٹھ قوماں: یونائیٹڈ نیشنز، اقوام متحدہ۔

چراند: چراگاہ۔ سگندھ: خشبوئی۔ پڑیاں: چٹاناں۔

گئے۔ صفایا ویج کھیڑا جیہا پننگر پیا۔ ماؤنٹ آگوشن جی نوں ریڈیو بچھیا ریا بچھدا سی، ”مار دھاڑ چھڈ کے کدوں گل کرن تے آسو؟“ ”جدوں آپریشن گرین ہنٹ بند ہو سی۔ چدمبرم نوں دسو پھیر جیہڑے ویلے مرضی گل کر لوے۔“ اگلی بچھ: انھیرا ہو گیا اے، ٹیس برودی سرنگاں لادیتیاں نیں۔ اودھر سجر سائی مدت آگئی اے، ایہدے تے وی دھاوا کر سو؟

کیشن جی: ہاں، نہیں تاں لوک مینوں پھنڈن۔

صفایا ویج کھل 3 ابھری۔

سکھدیو نے سودھ یقی، ”ایہہ ہمیش برودی سرنگاں آہندے نیں۔ اسیں برودی سرنگاں نہیں، آئی ای ڈی ورتتے آں۔“

ہزار تارے ہوٹل ویج مڑا اک سکھال کمرہ۔ کجھ کھچک گئی ساں۔ مینہ پین لگ پیا۔ کوئی نما نما ہسدا ہووے۔ کملانے میرے اُتے اک ہوڑ جھلی سٹ دتی۔ مینوں ہوڑ کیہ چاہیدا سی؟ سارے آپو آپینیاں جھلیاں ویج گچھا مچھا ہو گئے سن۔

سویرے لال گڑھ ج میواں دی گنتی 21 تائیں اپڑ گئی۔ گواچے اچے توڑی 10 ای سن۔

کامریڈ راجو اج سویرے چوکس سی۔ شاموں پہلاں اسیں اوتھوں نہ ہلے۔ اک رات، لوکیں چانن دے ٹمکنے دوالے بھمٹاں واکن جڑے ہون۔ ایہہ کامریڈ سکھدیو دے نکلے جئے کمپیوٹر دی سکرین سی۔ جتھی ایہدے تے مدر انڈیا پئے ویکھدے سن۔

کھیڑا: خوشی، رونق۔ سجر سائی: تازہ دم۔ کھل: ہاسی۔ سکھال کمرہ: لگژری سوٹ۔ کھچکن: ڈھلیاں

پین، بیمار ہون، ماند ہون۔ بھٹ: پروانہ۔ جتھی: جتھے دا۔

بند و قاف دیاں نالاں اسمان ول کیتیاں ہوئیاں سن۔ کملا جیویں فلم نہیں سی دیکھدی پئی۔ میں
 بچھیا، ”فلماں ویہنی ایس؟“ ”ساریاں نہیں دیدی، چھیبہ 1 مارن دیاں ای ویہنی آں۔“ میں
 کامریڈ سکھدیو توں چھیبہ فلماں دا بچھیا، اوہنے اکھ پلک بچ لادتی۔

ایہہ دندا کرانیا دیاں جھاکیاں 2 توں ٹری، دریا، جھالاں 3 در سالدی 4۔ رُکھ دا ٹہن وڈا
 ہو کھوتا۔ کونل دی کو کو سُنیندی ہووے۔ جھٹ اک کامریڈ آئی ای ڈی دی تار وچھا کے
 نلکے پترال نال کجدا ہویا۔ موٹر سائیکلاں دا قافلہ اڈ جاندا اے۔ آج 5 کلار اتے سڑ دیاں موٹر
 سائیکلاں۔ ہتھیار کھو بیجھدے پئے نیں۔ تن بلیسے اکا بوند لے 6 پئے بدھج گئے نیں۔
 فلم کون بناندے؟ سا کے کون ہدایتدے؟ ہتھل سپاہیاں نوں کون تسلدے، ”ہتھیار
 سٹ دیسوتاں چھڈ دیساں؟“

کجھ چرنہ پیا تاں واج میری سجان بچ آگئی۔ کامریڈ وینوسی۔
 ”ایہہ کدُر چھیبہ سی“، کامریڈ سکھدیو دسیا۔ اوہدے کول سڑے پنڈاں، موقعے دے
 گواہاں تے مویاں دے انگ ساکاں دیاں گواہیاں دساں دا بھنڈا ر 7 سی۔ اک سڑے گھردی
 کندھ دی فوٹو سی جیہدے اُتے ”ناگا۔۔۔ جمیا ای مارن نوں اے!“ لکھیسی۔ بستر وچ اک
 منڈے دیاں انگلاں ٹگن نال آپریشن گرین ہنٹ چھہیندا پیا سی۔ میری اک ٹی وی بچھ دس
 وی سانسھی پئی سی۔

راتیں ریڈیو توں اک ہور نکل دھاوے دی خبر آگئی۔ جموئی، بہار وچ ہویا سی ایہہ۔

چھیبہ مارن: لُک کے حملہ کرن۔ جھاکی: منظر، scene۔ جھالاں: آبشاراں۔

در سالدی: وکھال دی۔ اُنج: انگ، جسم دا حصہ۔ بوند لے: گھاہرے، بے ٹرتے، confused۔

ھنڈا: ذخیرہ۔

125 ماؤنٹسٹاں کوراٹا بری دے 10 بندے مار دتے سن۔ ایہناں پلس نوں مُجبری کر کے 6 ماؤنٹسٹ مروائے سن۔ خبر جھوٹھی سی کہ سچی۔ بے سچی سی تاں گھسائی نہیں سی جاسکدی۔ کامریڈ راجو تے سکھ دیو دہا ج سچ سن۔

جھار کھنڈ تے بہار توں وی چنگیاں خبراں نہیں سن ڈھکدیاں پمیاں۔ اک پلیسے داسر وڈھن لوکاں نوں ا بے وی چیتے سی۔ ایہہ چتاوئی سی بٹھے سانجھے ہتھیار بند گھول دے آپنی لیہوں لٹھ کے پاپ دی ڈنڈیئے چڑھن دی یا ذاتاں برادریاں تے فرقیان دی گندی لڑائی بن کھلون دی۔ بھارتی ریاست نے انیاں ستھیاء کے پورے ملک نوں اچویں دی چچا چاڑھ دتا اے۔ حکومت نوں بھل اے بی اوہ سی پی آئی ماؤنٹسٹ دے آگواں نوں مار کے کرودھ مُکا لیسے۔ ایہدے نال تاں ایہہ ہور مچناتے پسرنا اے۔ پھیر حکومت دا کیہڑا بندہ ہو سی جیہڑا ایہہ نال ورا لیسے۔

آپنے اخیرى کُجھ دن میں اندراوتی دی سوہنی ساوی گھاٹی دے ونگلاویں راہواں تے پھردیاں کڈھے۔ پہاڑیاں ول گئے تاں ہور لوکاں دی پال دسی ساڈی لاپھے ای جاندی ہوئی، پر اوہ دریا دے پار لے کنڈھے سن۔ سنگتیاں دسیا، بٹھ ورو دھی جلسے وچ رن کڈور پئے جاندے سن۔ ڈھیر گنتی، پر نہتھے۔ گھاٹی دے بچا لئی او تھوکا جلوس۔ میں بیڑی چڑھ کے اوہناں نوں جارلی۔ اسیں جیہڑی جُوہے اینے دناں توں پھر دے پئے ساں بودھ

گھسان: نظر انداز کرن۔ دُہا: دُچتی۔ چتاوئی: وارنگ۔ بٹھے سانجھے: ڈسپانڈ۔ لیہہ: پڑی۔ ڈنڈی: کپارہ۔ انیاں: بے انصافی۔ ستھیان: ستھن، institutionalise۔ اچویں: بے چینی۔ چچا: چتا۔ کرودھ: وائلنس، غصہ، کھیہہ۔ وراں: بہلان، دھیان وٹان، کوئی آہر چھڈان۔ ونگلاویں: ولدرا، پیچدار۔ لاہم: پاسا، طرف، سمت۔ او تھوکا: او تھوں دا، او تھاواں۔ جُوہ: علاقہ، تپہ۔

گھاٹ ڈیم نے ڈوب دینی سی۔ سارا جنگل گرک جانا سی، آپنی کل وار 17 تے سارے قصبے کہانیاں سنے 18-100 توں وی چوکھے پنڈ۔ ایہہ ہے متا 19؟ لوکاں نوں چوہیاں واکن ڈوب دیوتاں جو لوہاندی گڈادی سپات مل تے کیشکال گھاٹاں دی باکسائٹ کھان، ایلومینیم ریفرنری نوں دریا لہ سکے؟

جلسے وچ میلاں دا پنڈہ کر کے آئے لوکاں اوہو گلاں کیتیاں جیہڑیاں اسیں ورہیاں توں کر دے پئے ساں۔ ڈبے آں تے ڈب جائے تھاواں نہیں بلنا۔ آپنی چڑھ توں لگدا سی جیویں دلی توں کسے دی آشیر واد ہونیں۔ میں کہیا، دلی تاں قہر نگری اے اوہنوں کیہ تہاڈی کرک ہو سکدی اے۔

دندا کرانیا آون توں کجھ ہفتے پہلاں میں گجرات گئی ساں۔ اوتھے سردار سرور ڈیم آپنی ٹیسی تائیں پورا ہویا کھلہا اے۔ زرد اچاؤ اندولن والیاں دے سہن 59 سے سچے پئے ہوندے نیں۔ اُجڑے لوکاں دی ابادکاری دا کجھ نہیں نیں کیتا۔ نہراں نہیں نیں کڈھیاں۔ پیہہ نہیں۔ زردا داپانی سہرامتی دی سکی بیٹ ول موڑیا جاندا پیا اے۔ چوکھاپانی شہر تے کرخانے پئے ڈیکدے نیں۔ ہٹھاڑ وچ بنا دریا لوناپانی ٹھاٹھاں تے اے۔ تھوڑی کیہ باہلی کیتیاں وی سکدا نہیں جا پدا۔

اجگاہ بٹھاں نوں ”اجو کے بھارت دے مندر“ آکھن والا وچار پٹھا ہویا کھلہا اے۔ ارج جو ورتیا پیا اے، یا جو اسان کر چھڈی اے اوتھوں تے ایہو نتری اے جو وڈے بٹھ سنے: سمیت۔ متا: منصوبہ۔ وار: تواریخ۔ سپات: فولاد۔ چڑھ: جوش۔ آشیر باد: تھاپڑا، تھاپنا۔ کرک: احساس، خیال۔ اندولن: لہر، تحریک، بجران۔ سہننے: ڈر، اندیشے۔ بیٹ: دریا داتل۔ ڈیکن: اکو ساہے پین۔ ہٹھاڑ: دریا نال لاگواں تھلے دا علاقہ۔ اجگاہ: ات وڈے۔

بندیائی داگھت نیں۔

1984 وچ تاں بودھ گھاٹ ڈیم او تھو کے لوکاں روپٹ کے ٹھپا لیا سی۔ اج ایہنوں کیسے ٹھپنئے؟ کون ہتھ چھکسی ایہدا اینہہ پتھر دھر نوں؟ کیہڑا روکسی اندراوتی نوں چوری ہونوں؟ پر کجھ تاں کرنا پوسی کسے نہ کسے نوں۔

انیری رات اسال کھڑویں 1 پہاڑی دے قد میں پڑا کیتا ہویا سی۔ سا جھرے 2 ایسے دی چڑھائی کر کے اسال پر لے پاسے سڑک اُتے واندیاں ہونا 3 سی تے او تھوں موٹر سائیکل چلنا سی مینوں۔ جنگل میرے پیر دھرن ویلے توں ای وٹ 4 گیا سی۔ چرانجی، سمبل تے امب دے رُکھاں نوں بُورپے گیا سی۔

کدور پنڈ دے واسیاں بھانڈا بھر کے تازہ مچھیاں گھلیاں سن مینوں۔ نال اک ناولی 5 وی سی 71 پھلاں، سبزیاں، دالاں تے کیر داں دی۔ ایہہ سارا کجھ اوہ جنگلوں لے کے آپنیاں پیلیاں وچ اگانڈے پال دے سن۔ آکھن نوں تاں ایہہ نری اک ناولی سی پر ڈول 6 سی پورا اوس جگ دا۔

جنگل چوکنی آگئی۔ دو بسکٹ آئے پئے سن میرے۔ کامریڈ نرمد اولوں نظم تے ٹھپ نکایا پُھل۔ چٹھی سی ماسے دی پیار بھری (کون ہے اوہ، کدیں پتہ وی لگسی۔)

کامریڈ سکھدیو میرے آئی پوڈتوں کجھ گیت لاپنے سن، آپنے کمپیوٹر وچ۔ اسال فیض بندیائی: انسانیت۔ گھات: قتل، خون۔ ٹھپان: بند کران، رُکان، گھٹان۔ کھرویں: کھلوویں، سدھی تک۔ سا جھرے: سویرے، مُونہہ انھیرے۔ واند اہون: ظاہر ہون، دکھالی دین۔ وٹن: بدلن۔ ناولی: فہرست۔ ڈول: نقشہ۔

احمد فیض دی نظم لادتی اُچی ساری۔ ضیاء راج دے حشر دیہاڑے تے اقبال بانو لہور دی کسے
محفل وِچ گاندی ہووے:

ہم دیکھیں گے

جب اہل صفامر دُودِ حرم، مسند پہ بٹھائے جائیں گے

سب تاج اُچھالے جائیں گے

سب تخت گرائے جائیں گے

ہم دیکھیں گے

بھارت دے اوس پاکستان وِچ کوئی پنجاہ ہزار سنیر ایہہ سُن کے بچ کھلواتا تے انقلاب
زندہ باد، انقلاب زندہ باد اُکارا پئے گیا۔ ورھیاں توں جنگل وِچ ایہہ اُکارا پئی سُندی اے۔
سنگ جڑن دے آپنے ای ڈھنگ ہوندے نیں۔

گھروکا وزیر ماؤ کشاں نال سُوجھ لکھت دا سیر رکھن جُرم دسدائے۔ بھلا ایہہ گاؤں سیر
اودھی نظروں پتھر ہسی؟

سویرے سا جھرے میں کامریڈ مادھو، جُوری، بچو نگرے منگتوتے ہو رنال سبھناں نال
سلام لئی۔ کامریڈ چندو موٹر سائیکلاں دا پتہ کرن گیا سی۔ اوہ میرے نال وڈی سڑک تائیں
جاسی۔ کامریڈ راجو نہیں سی آونا (گوڈیاں دی پیڑ کر کے پہاڑی نہیں سی چڑھ سکدا)۔ کامریڈ
نتی (وڈی اشتہاری)، کامریڈ سکھدیو، کملا تے ہو پتھ سنگتی مینوں پہاڑی دی چوٹی تائیں چھڈن
جاسن۔ پنیڈا چھو ہندیاں اوہناں آپنیاں اے کے سنتالیاں دے گوہڑے چاڑھ لئے۔

سنیر: سنن ویکھن والے۔ گوہڑے: ٹرگر۔

اوہناں نوں اِنج کردیاں میں پہلی وار ڈُٹھاسی۔ سرحدتے پئے جانے آں نا۔ پتہ ای ساڈے تے گوہڑیاں چل گئیاں تے کیہ کرنا اے؟ سکھدیو اِنج پچھیا جیویں اچھی نہیں روزدی کوئی نکئی جیہی پیا پچھدا ہووے۔

”ہاں“ میں کہیا، ”ڈُھل نہیں لانی تے ان متھے ویلے تائیں بھکھ ہڑتال داہوکا دے دیناے۔“

اوہ پتھرتے بہہ کے ہسن لگ پیا۔ چڑھدیاں سانوں گھنٹہ کولگ گیا۔ تھلے سڑک دکھالی دتی تاں اسیں اک کھور جیسے ج چھہہہ کے موٹر سائیکلاں دی کیڑ لین لگ پئے۔ وان کنیں پیندیاں ای میں جھٹ ”لال سلام کامریڈو“ آکھیا تے پیرپٹ لئے۔

اوہ اچے اوتھے ای سن۔ ہتھ ہلانڈے۔ مینوں گھنڈی کھلی۔ اک ایہہ نیں سُفن جیونے تے ہو رڈ نیاساری اے کسُفنیں مردی۔

روز راتیں پندھ چھتے آوندائے۔ راتڑ اسمان، او جھڑ راہواں۔ سلپراں چوں جھاکدیاں تے میری نارچ لوئے جگدیاں کامریڈ کملا دیاں اڈیاں۔ پک نال اوہ ہن وی ٹورے تے ہوسن، گم اگیترو دھدیاں نرا آپنے لئی ای نہیں ساڈیاں آساں نرویاں رکھن لئی وی۔

گوہڑیاں: گولیاں۔ گھنڈی: بھیت، گھری۔ کسُفنا: سُفنے دا اُلٹ، بھیڑا سُفنا، nightmare۔ راتڑ: رات دا۔ او جھڑ راہ: او کھارہ، پتھواں راہ، اولارہ، جتھوں اگے ہو راہ نہ بکدا ہووے۔ اگم: جھلک، ان پھنچ۔

اگیترو: متھے ویلے توں پہلاں کم نیڑن دی حالت۔

ارون دھتی رائے بھارت دے اگھے ناول کار، اودی تے جگت واسی جی نہیں۔ ماں کیرال تے پیو بنگالی نہیں۔ جنم 24 نومبر 1961 دا اے۔ پچپنا کیرالے تے سکول دارا کورپس کرستی وچ گزریا۔ 16 سال دی عمرے دلی آ گئے۔ پوند ٹری واس ہوئے۔ فیروز شاہ کولہ دیاں کندهاں نال ٹین دی ٹھکی وچ رہے تے خالی بوتلاں وچ گورام کیتا۔ پھیر دلی دے اُسا ساری سکولے اُسرگ کاری پڑھنی چھوی۔

”دی گاڈ آف سال تھنگز“ ارون دھتی رائے دا پہلا تے اتھا ناول اے۔ ایس توں اگے سیاسی مڈیاں اُتے ای لکھیا نہیں۔ ٹرندا ڈیم پراجیکٹ، بھارت دے ایٹی ہتھیار، سٹاویس گھنٹی ایزون (Enron) دیاں بھارت وچ چڑائیاں تے کشمیر وچ بھارت دی ریاستی ڈاڈھ ارون دیاں وڈیاں لکھیاں وچوں نہیں۔ گلوبلائزیشن ساہویں جگت لہر دے اک موہری تے ایہوکی جگت مل دے وچ کے دروہی نہیں۔ جھلی لکھت ایہناں دی انگریزی پنڈھ ورتی ”وانگ وڈ دی کامریڈز“ دا لوک بولی اتھا اے۔